

MİLLÎ MÜCADELE YILLARINDA MARMARA BÖLGESİNDE FAALİYET GÖSTEREN, MÜFREZELER, MİLİS KUVVETLERİ VE ÇETELER(1918–1922)

Osman AKANDERE*

ÖZET

Mondros Mütarekesi'nin imza edilmesiyle birlikte, Mütareke hükümlerine dayanarak İtilaf Devletleri Anadolu'yu işgale başlamışlardır. Mütareke ile birlikte ülkede asayiş giderek bozulmuştur. Asayişin bozuk olması nedeniyle de ülke genelinde özellikle de Marmara Bölgesi'nde çete hareketlerinin önü açılmış, Rum ve Ermeni çetelerinin Müslüman-Türk tebaaya yaptıkları mezalim dayanılmaz bir hal almıştır. Rum çeteleri “*Megali İdea*” etrafında siyasî emeller peşinde koşmuşlar ve İstanbul merkezli bir Bizans-Yunan İmparatorluğu'nun oluşması için büyük çaba göstermişlerdir. Bu hedefleri doğrultusunda Ermeni çeteleri ile de işbirliği içerisinde olmuşlardır. Gerek İngilizler gerekse de Patrikhane ile Yunanlılar Rum ve Ermeni çetelerinin kurulması, silah ve cephane ihtiyaçlarının karşılanması hususlarında azamî destek sağlamışlardır. Rum ve Ermeni çeteleri Marmara Bölgesi'nde Müslüman-Türk köylerini basmışlar, halkın para ve değerli eşyalarını gasp etmişler, evleri yakıp yıkmışlardır. Yine, birçok Müslümanı katletmişler, pek çok kadın ve kıza da tecavüz etmişlerdir.

Rum ve Ermeni çetelerinin zulümleri neticesinde bölgede yaşayan halk, Karakol Cemiyeti ve Trakya-Paşaeli Cemiyeti gibi teşkilatların teşvikleri ve yardımlarıyla millî milis kuvvetleri oluşturmak suretiyle Rum ve Ermeni çetelerinin zulümlerinden korunmaya çalışmışlardır. Oluşturulan milis kuvvetleri bölge halkını Rum ve Ermeni çetelerinden korumuş, birçok Rum ve Ermeni çetesinin de imhasına muvaffak olmuştur. Bu milis kuvvet ve müfrezeleri, düşman silah depolarına yaptıkları baskınlardan elde ettikleri silahları Anadolu'ya göndermek suretiyle Anadolu'da yürütülen Kuvâ-yı Milliye Hareketi'ne önemli oranda destek vermişlerdir. Yine bu milis kuvvet ve müfrezeleri Anadolu'ya giriş ve çıkışların kontrol altında tutulması ve Kuvâ-yı Milliye Hareketi'ne katılacak olan subay ve gönüllülerin güvenli bir şekilde Anadolu'ya geçişlerinin sağlanabilmesi noktasında da büyük hizmetler yapmışlardır. Bu milis kuvvet ve müfrezeleri, çalışmalarını boyunca Kuvâ-yı Milliye, daha sonrasında da Ankara Hükümeti ile sıkı ilişkiler içerisinde olmuşlardır. Zaten bu milis kuvvet ve müfrezelerinin bir kısmı Kuvâ-yı Milliye Hareketi'nin çabasıyla oluşturulmuştur. Milis kuvvet ve müfrezeleri, Marmara Bölgesi'nde Rum ve Ermeni çetelerine ve işgal kuvvetlerine karşı kararlı bir mücadele sergilemiş, Millî Mücadele'nin başarıya ulaşmasına önemli katkı sağlamışlardır.

Anahtar Kelimeler: Marmara Bölgesi, Millî Mücadele, Çete, Müfreze, Milis Kuvvetleri

ABSTRACT

Allies began to occupy Anatolia after Armistice of Mudros. Public security was decayed gradually in the country by the armistice. As the public security had been decayed, operations of irregulars began in all over the country especially in Marmara region; atrocities against Muslim-Turkish citizens from Greek and Armenian irregulars became irresistible. Greek irregulars run after political desires around “*Megola Idea*” and made a great effort for this aim. They had been in cooperation with Armenian irregulars for this desire as well. Both British and Patriarchate and Greeks supported the foundation of Greek and Armenian irregulars and they provided their guns and ammunition. Greek and Armenian irregulars attacked Muslim-Turkish villages in Marmara

* Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi

Region, disease their money and valuables and harried and vandalized their homes. And, again they murdered many Muslims and raped many women and girls.

As a result of cruelty of Greek and Armenian irregulars, the public of the region tried to defense themselves against these irregulars by forming national militia forces by the help and encouragement of organizations such as Karakol Cemiyeti and Trakya-Pasaeli Cemiyeti (Newly) constituted militia forces protected the public of the region against Greek and Armenian irregulars and succeeded in destruction of many Greek and Armenian irregulars. These militia forces and battalions supported the National Movement by sending the guns which they got after they had raided the arsenals of the enemy. These militia forces played an important role again in controlling ingress-egress to Anatolia and providing safe passage of volunteers and army officers who will join the National Movement. These militia forces and battalions were in close relations with National Movement during their action and later with Ankara Government. Anyway, some of these militia forces and battalions were formed by the help of National Movement Action. Militia Forces and Battalions performed a clear struggle against Greek and Armenian irregulars in Marmara Region and provided an important contribution to the success of National Movement.

Keywords: Marmara Region, National Movement, Irregular, Cavalry Troops, Militia Forces

GİRİŞ

Osmanlı Devleti, I. Dünya Savaşı'ndan yenik ayrıldıktan sonra 30 Ekim 1918 tarihinde devletin varlığı ve bütünlüğüne yönelik çok ağır şartlar ihtiva eden Mondros Mütarekesi'ni imzalamak zorunda kalmıştır¹. Osmanlı Devleti bu mütarekeyi imza ederken Wilson prensiplerine güvenmiştir. Çünkü Wilson prensipleri "*Osmanlı Devleti'nin Türklerle meskûn kısımlarının istiklaline dokunulmayacağı vaadinde bulunuyordu*"². Osmanlı Devleti yetkilileri, İtilaf Devletleri'nin I. Dünya Savaşı'nı kazanmasında büyük rolü olan Amerika'nın, Wilson prensipleri adı altında dünya kamuoyu önünde verdikleri sözün yerine getirileceğinden kuşku duymuyorlardı. Yine bu prensiplerle bütün milletler için kabul edilen "*milletlerin, kendi mukadderatlarını, kendilerinin tayin hak ve selahiyetini*" maddesi de Osmanlı umumî efkârını rahatlatıyordu³. Fakat mütareke'nin uygulanışı Osmanlı Hükümeti'nin beklediğinin aksine oldu. Zaten, mütareke'nin yedinci maddesi ile İtilaf devletleri, güvenliklerini tehdit eden herhangi bir stratejik noktayı ele geçirme hakkına da sahip olmuşlardı⁴. Bu yedinci madde ile İtilaf devletleri, I. Dünya Savaşı esnasında imza ettikleri gizli antlaşmaların

¹ Mondros Mütarekesi ve tatbikatı hakkında geniş bilgi için bkz, **Türk İstiklal Harbi I Mondros Mütarekesi ve Tatbikatı**, Üçüncü Basım, Genelkurmay Yayınları, Ank-1999, s. 20-285.

² Tevfik Bıyıklıoğlu, **Trakya'da Millî Mücadele**, Cilt: I, Üçüncü Basım, Ank-1992, s. 121; Mondros Mütarekesi görüşmeleri esnasında İngiliz murahhaslarının Türk murahhaslarına gösterdikleri ilgi ve mütarekenin imzasından sonra Amiral Calthorpe'un Bahriye Nazırı Hüseyin Rauf'a gönderdiği gizli mektupta, mütareke koşullarında doğan bazı anlaşmazlıkların giderilmesi adına verdiği sözler Hüseyin Rauf bey ve diğer Türk heyetini umutlandırmıştır. Ve heyet, İstanbul'a dönünce imza edilen mütarekenin umut verici bir gelişme olduğunu dile getirmişlerdir. Bkz. R. Salahi Sonyel, **Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika**, Cilt: I, Üçüncü Basım, T.T.K, Ank-1995, s. 8.

³ Bıyıklıoğlu, **Trakya'da Millî Mücadele**, Cilt: I, s. 121.

⁴ **Mondros Mütarekesi ve Tatbikatı**, s. 47; Lütfi Simavi, **Osmanlı Sarayı'nın Son Günleri**, Hürriyet Yayınları, İst-ty, s. 421.

**Millî Mücadele Yıllarında Marmara Bölgesinde Faaliyet Gösteren, Müfrezeler,
Millî Kuvvetleri ve Çeteler (1918–1922)**

uygulamaya konulmasına zemin hazırlıyorlardı⁵. Bu maddenin mütareke hükümleri içerisinde yer almasındaki en mühim maksat, mütarekeden sonra, önceden imza edilmiş olan gizli antlaşmalar doğrultusunda Anadolu’da yapacakları işgallere hukukî zemin hazırlamaktı⁶. Yine imza edilen bu mütareke ile Boğazların yönetimi İtilaf devletlerinin kontrolüne bırakılıyor, Osmanlı ordusu hudut muhafazası ve iç asayişin temin edilmesi için gerekli olan asker dışında terhis ediliyordu. İtilaf devletlerine ve Ermenilere mensup harp esirleri de serbest bırakılıyordu⁷. Nitekim İtilaf devletleri özellikle yedinci madde ve diğer maddelere dayanarak çıkarları doğrultusunda Anadolu topraklarını işgale başlamışlardır⁸.

Osmanlı Devleti’nin uzun yıllar savaş içerisinde bulunması ve I. Dünya Savaşı’ndan yenik ayrılarak imzaladığı Mondros Mütarekesiyle birlikte toprakları işgal edilmeye başlanmış, ülke büyük bir asayişsizlik ve kargaşa içerisine girmiştir. Bunun sonucunda da Osmanlı Hükümeti’nin otoritesini kullanamaması ve asayiş sağlayamamasının neticesi olarak ülke genelinde çetecilik hareketlerinin önü açılmış, özellikle Marmara Bölgesi’nde Türk, Rum ve Ermeni çeteleri etkin olarak faaliyet göstermeye başlamışlardır. Osmanlı Hükümeti’nin, en merkezî bölge olan Marmara’da bile asayiş sağlayamaması ve çete hareketlerinin önüne geçememesi, devlet yönetiminde ciddi bir zaafın ortada olduğunun da bir göstergesidir. Mütareke’nin imza edilmesiyle birlikte özellikle Rum ve Ermeni çetelerinin faaliyetlerinde ciddi bir artış görülmektedir. Şüphesiz bunun en büyük sebebi; Mütareke’nin imza edilmesi ve Osmanlı Devleti’nin bu mütareke hükümleriyle çaresiz bırakılmasıdır. Ayrıca İngiliz ve Yunanlıların Rum ve Ermeni çetelerine müsamahakâr davranmaları, hatta el altından silah ve cephane noktasında ciddi manada desteklemeleri çete hareketlerinin önünün alabildiğine açılmasına sebep olmuştur. İngiliz ve Yunanlıların yanında Amerikalılar da Rum ve Ermeni çetelerine silah ve cephane noktasında büyük yardımlar sağlamışlardır; mesela Derince’deki askerî depolarda büyük miktarda silah ve cephane bulunmaktaydı. Amerikalılar vasıtasıyla da Rum ve Ermeniler bu depolarda amele olarak çalıştırılmışlardır. Amerikalılar, Rum ve Ermenilerin bu depolardan “*Hatıra*” olarak silah ve

⁵ İtilaf Devletlerinin Osmanlı Devleti’ne yönelik paylaşım projeleri için bkz. Selahattin Tansel, **Mondros’tan Mudanya’ya Kadar**, Cilt: 1, Millî Eğitim Basımevi, İst–1991, s. 151–155.

⁶ Mevlüt Çelebi, **Millî Mücadele Döneminde Türk-İtalyan İlişkileri**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ank–2002, s. 25.

⁷ **Mondros Mütarekesi ve Tatbikatı**, s. 47; Simavi, **Sarayın Son Günleri**, s. 420–421.

⁸ Mesela, 15 Mayıs’ta İzmir, 16 Mayıs’ta Urla, Sefer-i Hisar, 19 Mayıs’ta Çeşme, 20 Mayıs’ta Torbalı, 22 Mayıs’ta Menemen, 25 Mayıs’ta Manisa, Bayındır, Selçuk, 27 Mayıs’ta Aydın, Tire, 29 Mayıs’ta Ayvalık ve 30 Mayıs’ta Ödemiş işgal edilmiştir. Bkz. Doğan, Ersoy, “**Alaşehir Kuva-yı Milliye Hareketi’nin Malî Kaynakları**”, Millî Mücadele’de Alaşehir Kongresi (6–25 Ağustos 1919), Anadolu Matbaacılık, İzmir–1988, s. 199; İşgal edilen yerlerden birkaçı Nutuk’ta şöyle ifade edilmektedir: “*Adana ili Fransızlar; Urfa, Maraş, Antep İngilizler tarafından işgal edilmiş. Antahya ve Konya’da İtalyan askerî birlikleri, Merzifon ve Samsun’da İngiliz askerleri bulunuyor. Her tarafta yabancı subay ve memurlar ile özel ajanlar faaliyette. ...15 Mayıs 1919’da, İtilaf Devletlerinin uygun bulması ile Yunan ordusu da İzmir’e çıkartılıyor*”. Bkz. M. Kemal Atatürk, **Nutuk (1919–1927)**, Yay. Haz: Zeynep Korkmaz, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ank–2005, s. 1.

cephane almalarına da müsaade etmişlerdir. Yine Rum ve Ermeniler ihtiyaçları olduğunu bildirdikleri takdirde bu depolardan makbuz karşılığında silah ve cephaneye alabilmişlerdir⁹.

Mütareke dönemindeki çete hareketlerini birkaç grupta değerlendirmek mümkündür: Birincisi; “adî” şekavet yapan, herhangi bir siyasî amacı olmayan ve otorite boşluğundan istifade ile yağma ve çapulculuk yapmak suretiyle kazanç elde etme gayreti içerisinde olan çetelerdir. Bu çeteler; hırsızlık, yol kesmek, adam kaçırmak, halkın para ve kıymetli eşyalarını gasp etmek vb. eylemleri gerçekleştirmişlerdir¹⁰. Asker kaçaklarının, işsiz ve güçsüzlerin oluşturduğu bu çeteler, Türkler ve Hıristiyanlar tarafından oluşturulan çetelerdir¹¹.

İkinci grup ise; Yunan “*Megali İdeası*” hesabına çalışan ve İngiltere’nin çıkarları doğrultusunda faaliyet gösteren, toprak talebi içerisinde olan Yunan ve İngilizler tarafından da el altından desteklenen çetelerdir. Bu çeteler siyasî amaçları doğrultusunda faaliyet gösteriyorlar, Türk köylerini basıyorlar, halkın para ve değerli eşyalarını gasp ediyorlar ve halkın topraklarını terk etmelerini sağlamaya çalışıyorlardı. Sadece halka karşı değil Osmanlı Devleti’nin askerine karşı da kin ve nefretle karşı koyuyor, askerleri katletmekten de çekinmiyorlardı¹². Rum ve Ermenilerden müteşekkil bu çeteler, Fener Rum Patrikhanesi ve bu patrikhaneye bağlı olarak çalışan Mavri Mira ve Kordus gibi cemiyetler vasıtasıyla izci ve göçmen olarak bölgeye getirilen Rum ve Ermeniler ile İstanbul’un yerli Rumlarından oluşmaktadır¹³.

Üçüncüsü ise; adî şekavetler işleyen bütün çetelerin ve siyasî olarak Yunan ve İngiliz hesabına çalışan Rum ve Ermeni çetelerinin bölgedeki faaliyetlerinin önüne geçmek için oluşturulan Türk unsura dayanan milis kuvvetleridir ki, bu milis kuvvetleri hem adî şekavet işleyen hem de siyasî emeller peşinde koşan çetelerin faaliyetlerinin önüne geçmek için büyük gayret sarf etmişlerdir¹⁴. Anadolu’da başlayan Kuvâ-yı Milliye Hareketi ile de temas içerisinde olan bu milis kuvvetleri, güç şartlar altında yürütülen Millî Mücadele’ye katkı için Anadolu’ya cephaneye ve silah sevkiyatında da etkin rol oynayıp Millî Mücadele’nin başarıya ulaşmasında büyük katkılar sağlamışlardır. Bu milis kuvvetlerinin ve sonrasında oluşturulacak olan müfrezelerin insan kaynağını Mütareke hükümleri uyarınca Osmanlı ordusundan terhis edilen askerler¹⁵, işgalleri benimsemeyen vatansever kişiler, adî ve siyasî çetelerin faaliyetlerinden usanmış olan Anadolu’nun cefakâr halkı oluşturmaktadır¹⁶.

⁹ Yusuf Çam, **Millî Mücadele’de İzmit Sancağı**, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Ank-1991, s. 54-55.

¹⁰ Rifat Yüce, **Kocaeli Tarih ve Rehberi**, Türk Yolu Matbaası, İzmit-1945, s. 64; Avni Öztüre, **İzmit Tarihi –Nikomedia Yöresindeki Yeni Bulgularla-**, Çeltüt Matbaası, İst-1981, s. 159.

¹¹ Mehmet Temel, **İşgal Yıllarında İstanbul’un Sosyal Durumu**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ank-1998, s. 185.

¹² Yüce, **Kocaeli Tarih**, s. 65; Öztüre, **İzmit Tarihi**, s. 159.

¹³ Temel, **İşgal Yıllarında**, s. 185.

¹⁴ Temel, **İşgal Yıllarında**, s. 185.

¹⁵ **Mondros Mütarekesi ve Tatbikatı**, s. 47; Simavi, **Sarayın Son Günleri**, s. 421.

¹⁶ Öztüre, **İzmit Tarihi**, s. 159; Yüce, **Kocaeli Tarih**, s. 71.

**Millî Mücadele Yıllarında Marmara Bölgesinde Faaliyet Gösteren, Müfrezeler,
Millî Kuvvetleri ve Çeteler (1918–1922)**

Bu çete ve milis kuvvetlerinin yanı sıra bir diğer grup daha vardır: Bu da, Anadolu’da düşmanla mücadele eden Kuvâ-yı Milliye’yi halk nezdinde ve dünya kamuoyunda küçük düşürmek için oluşturulan ve Osmanlı yönetimi ile İngilizler tarafından da desteklenen Türk ve Rumlardan müteşekkil çetelerdir. Bu çeteler Türk, Rum ve Ermeni köylerine baskınlar yapıyorlar ve eylemlerini Kuvâ-yı Milliye üzerine atıyorlardı. İngilizlerin böyle bir eylemi gerçekleştirmesinde kendi siyasî emelleri noktasından bakıldığında tutarlılık görmek mümkündür. Ancak, Osmanlı Devleti yetkililerinin böyle çeteler oluşturulmasına müsaade ve yardım etmesi, hakikatte Osmanlı Devleti’nin de düşmanı olan İtilaf kuvvetleriyle mücadele eden Kuvâ-yı Milliye’yi engellemek maksadıyla bu çetelerin eylemlerinden medet umması, daha da kötüsü oluşturulan çetelerle kendi milletine yapılan zulümlerin de nihayetinde müsebbibi olması, dolayısıyla da kardeşi kardeşe kırdırma gibi bir gafletin içerisinde olabilmesi elim ve aynı zamanda düşündürücü bir hadisedir.

Biz bu çalışmamızda; Türk, Rum ve Ermenilerin oluşturdukları “*adî*” ve “*siyasî*” çetelerin faaliyetlerini ve bu çetelerin karşısında olan Türk milis kuvvetleri ve müfrezelerinin Marmara Bölgesi’ndeki mücadelelerini inceleyeceğiz.

I. Marmara Bölgesinde Rum ve Ermeni Çetelerinin Örgütlenmesi ve Faaliyetleri

a) Rum Çeteleri

Mondros Mütarekesi’nin imzasının ertesinde, mütareke hükümlerinin İtilaf kuvvetlerince derhal uygulamaya geçirilmesi ile birlikte Marmara Bölgesi’nde Rum çetelerinin faaliyetlerinin ciddî manada hız kazandığını ve yeni yeni siyasî çetelerin vücut bulduğunu görmekteyiz. Bu durumun başlıca nedenlerinden birisi İtilaf Devletlerinin, özellikle de İngilizlerin Müslüman-Türk Osmanlı tebaasına kötü muamelelerde bulunması ve gayri müslim ahaliye karşı ise sıcak davranmasıdır. İtilaf Devletlerinin, Osmanlı’nın Müslüman-Türk tebaasına kötü muamelede bulunması, Rumları şevklendirmiş ve taşkınlıklar yapmaya başlamışlardır¹⁷. Bir diğeri ve en önemlisi Yunanistan’ın Türk topraklarındaki hedefi ile aynı ırka mensup olan Rumların hedeflerinin aynılık arz etmesidir. Esasında Yunanistan bağımsızlığını kazandığından bu yana “*Megali İdea*” olarak adlandırılan ve İstanbul merkezli bir Bizans-Yunan İmparatorluğu’nun oluşturulması adına politika güdüyordu¹⁸. Bu ideal Osmanlı topraklarında yaşayan Rumlar tarafından da benimsenmiştir. Nitekim İtilaf Devletlerinin işgalleri üzerine, Rumları bir sevinç kaplamış ve işgalleri ciddî manada desteklemişlerdir. Mütareke hükümlerine göre Boğazların İtilaf Devletlerinin kontrolüne bırakılması¹⁹ dolayısıyla 13 Kasım 1918’de İtilaf donanmalarının

¹⁷ Adnan Sofuoğlu, **Kuvâ-yı Milliye Dönemi’nde Kuzeybatı Anadolu (1919–1921)**, Genelkurmay Basımevi, Ank–1994, s. 37.

¹⁸ Adnan Sofuoğlu, “**Anadolu Üzerindeki Yunan Hedefleri ve Mütareke Dönemi Fener Rum Patrikhanesinin Faaliyetleri**”, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Cilt: X, sayı 28, Mart–1994, s. 211.

¹⁹ **Mondros Mütarekesi ve Tatbikatı**, s. 47; Simavi, **Sarayın Son Günleri**, s. 420.

İstanbul'a gelişi, bu donanmanın içerisinde bir Yunan zırhlısının da bulunuşu, 18 Kasım günü Yunan Amirali Kakolidis'nin Beyoğlu Yunan Kulübü'nde Rumları heyecanlandırıcı ve tahrik edici bir konuşma yapması İstanbul ve çevresinde Rumların taşkınlıklarda bulunmasına neden olmuştur²⁰. Bu ve benzeri olaylar neticesinde İtilaf kuvvetlerinden cesaret alan gayrı müslimler, Müslüman-Türk ahaliye pazarda, vapurda ve her yerde kötü muamelelerde bulunmaya başlamışlardır. Hatta bundan yüz bulan bazı Rumlar Osmanlı Hükümeti'ne vergi vermemek için ayak diremiş ve kendilerini Yunan tebaası olarak görmüşlerdir²¹. Durum o derece vahimdi ki, mesela, Kemberburgaz'da “*biş burada hükümet ve jandarma istemeyiz, ya siz çekilip gidiniz veyahut biz sizi çekilmeye mecbur edeceğiz*” diyecek kadar yüreklenmişlerdi²².

Mütareke döneminde Rum çete hareketlerinin oluşmasında, Yunan idealinin yanında bu ideali benimsemiş Fener Rum Patrikhanesi'nin de büyük rolü bulunmaktadır. Fener Rum Patrikhanesi, Yunanistan'ın da desteğiyle, çetelerin teşkilatlanıp silah ve cephane yönünden desteklenmesi²³, kültürel etkinlikler düzenlenmesi, gösteri ve toplantıların yapılması gibi hususlarda bütün Rumları kontrol altında tutan bir kuruluş idi²⁴. Nitekim İstanbul'un İtilaf Devletleri tarafından işgal edilmesiyle birlikte Patrikhane daha serbest hareket etmeye başlamıştır. Patrikhane, Mütareke döneminde Osmanlı Hükümeti'ni tanımamış, bununla da kalmayarak Osmanlı tebaasından olan Rumların, Yunan ordularına yazılmalarını ve Yunanlılar için sadece yardım değil ayrıca vergi vermelerini emretmiştir²⁵.

²⁰ **Mondros Mütarekesi ve Tatbikatı**, s. 182; Adnan Sofuoğlu, **Millî Mücadele Dönemi'nde Kocaeli**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ank-2006, s. 23; Temel, **İşgal Yıllarında**, s. 7-8.

²¹ Şevket Rado, “**Birinci Umumî Harpte ve Mütareke Günlerinde İstanbul**”, Hayat Tarih Mecmuası, Yıl: 7, Cilt: 1, Sayı: 2, 1 Mart 1971, s. 12.

²² **BOA, DH. KMS**, 60-2/58, Lef: 10, 16.

²³ Kunduracı Espro namında bir şahıs 28 Nisan 1921'de darsaate gelmiş, çete teşkilinin lüzumundan bahsetmiş, bunun üzerine Yunan sefarethanesinin de desteğiyle Patrikhane Tatavla Rumlarından 18 lira maaşla 100 nefer kuvvetinde bir çete teşkil etmiş ve bu çetenin idaresini de Boğazköylü Bahari'ye vermiştir. Bu çete bomba, mavzer, Yunan tüfekleri ve altı makineli tüfekle teçhiz edilmiştir. Kısa zamanda çetenin sayısı 200'ü bulmuştur. Bkz, **BOA, DH. KMS**, 60-2/31, Lef: 2, 4, 9; **TİTE**, Kutu No: 50, Belge No: 154; Yunanlılar tarafından Dersaadet'teki Rumlara 3000 kadar silah dağıtılmıştır. Güya, ahali-i islamiyenin kendilerine karşı hazırlanmakta olduğunu belirterek Yunanlılar tarafından Rumlar kışkırtılmaya çalışılmıştır. Bkz, **BOA, DH. KMS**, 49-2/74, Lef: 1, 2; Apostolidi namında bir Yunan zabiti Yunan Sefarethanesi'nden Beşiktaş'ta Rumlara silah ve cephane sağlanmaktadır. Bkz, **TİTE**, Kutu No: 58, Belge: 15; **TİTE**, Kutu No: 50, Belge: 132; Silah ve cephane yardımları hakkında Nutuk'ta şöyle bir ifade yer almaktadır: “*İstanbul Patrikhanesi ve Yunan Konsoloshanesi esliba ve cepbane deposu halini almıştır ve hatta kiliseler ibadet yerinden ziyade askerî ambarlar gibi kullanılmaktadır*”. Bkz, Atatürk, M. Kemal, **Nutuk-Vesikalar-**, Cilt: 3, On dördüncü Basım, Millî Eğitim Basımevi, İst-1973, s. 899-900 (Vesika-1).

²⁴ Mehmet Okur, “**Millî Mücadele Dönemi'nde Fener Rum Patrikhanesinin ve Metropolitlerin Pontus Rum Devleti Kurulmasına Yönelik Girişimleri**”, Atatürk Yolu Dergisi, Sayı: 29-30, Mayıs-Kasım 2002, s. 103.

²⁵ Ayrıca, Osmanlı geleneğinde olan bayramlarda karşılıklı tebrik ziyaretleri merasimlerine de katılmamıştır. Nitekim Mütareke döneminde bir bayramda patrikhaneye ziyaretler yapıldı fakat Patrik Meletyos Padişaha iade-i ziyarette bulunma ve tebriklerini belirtme tenezzülünde bile bulunmadı. Bkz, Rado, “**Mütareke Günlerinde İstanbul**”, s. 12; Fener Rum Patrikhanesi

**Millî Mücadele Yıllarında Marmara Bölgesinde Faaliyet Gösteren, Müfrezeler,
Millî Kuvvetleri ve Çeteler (1918–1922)**

Patrikhane tarafından yönlendirilen Mavri Mira ve Etnik-i Eterya Cemiyeti'nin şubesi olan Kordus Komitesi (Rum Muhacirleri Mezkez Komisyonu), bölgede çeteler oluşturmak suretiyle Müslüman-Türk ahaliye eziyet etmekteydi²⁶. Mavri Mira Cemiyeti ile de yakın ilişkiler içerisinde olan Kordus Komitesi, Yunanistan'dan ve Adalardan göçmen kılığında gelen örgüt üyelerini ve daha önce Anadolu'dan kaçan Rumları tekrar Türkiye'ye sokup Anadolu'nun çeşitli yörelerine gönderiyorlar, gittikleri yerlerde silahlandırılan Osmanlı Rumları ile birlikte Yunan İdeali etrafında çalışmalar yürütmelerini sağlıyorlardı²⁷. Osmanlı Arşivi'ne bakıldığında da bu yönde faaliyet gösterdiklerine yönelik belgeler vardır. Mesela, Polis Müdür-i Umumiliğinin 16 Haziran 1919 tarihli bir raporunda; Yunan Hükümeti'nin İstanbul'daki temsilcileri, Patrikhane ve Kordus Komitesi'nin de desteğiyle Anadolu'daki yerli Rumları teşkilatlandırıp çeteler teşkil etmek, bu çeteler vasıtasıyla da Anadolu'da asayişin bozulmasını sağlamak amacıyla muhacirler kayıt etmekte ve Anadolu'ya sevk etmekteydiler²⁸. Bu çalışmaların amacı Yunanistan'ın nüfuz alanını genişletmekten ve ilhaka zemin hazırlamaktan başka bir şey değildir. Bu cümleye ilave olarak Patrikhane ve Yunanlılar, Avrupa'da Türkler aleyhine propagandalar yapmışlar, Marmara ve çevresinde Hristiyan ahalinin bilinçli olarak katledildiklerini söylemişler, Rum nüfusu hakkında da abartılı istatistikler vermek suretiyle bu amaçlarını gerçekleştirme adına gayret sarf etmişlerdir²⁹.

Patrikhane tarafından yönlendirilen bir diğer cemiyet olan Mavri Mira Cemiyeti de Megali ideali çerçevesinde çeteler oluşturmuş³⁰, bölgede karışıklıklar

hakkında bkz, Ali Güler, **İşgal Yıllarında Yunan Gizli Teşkilatları**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ank-1988, s. 13–25.

²⁶ Sofuoğlu, **Kuzeybatı Anadolu**, s. 37; İstanbul'da faaliyet gösteren Rum cemiyetleri içerisinde en faal olanlardan biriydi. Merkezi İstanbul olmakla birlikte Trakya, Marmara Sahilleri, Canik ve İzmir gibi yerlerde de faaliyet gösteriyordu. Diğer komiteler gibi Kordus Komitesi de, Türkiye'de isyanlar çıkarmak, göçmen kılığındaki Rum ihtilalcilerini Karadeniz'e sevk etmek, silah ve cephane tedarik ederek Rum çetelerinin mücadelelerini kuvvetlendirmek ve Rum halkını eğitmek gibi faaliyetlerden sorumluydu. Yunanlılar tarafından destek gören ve Patrikhane tarafından idare edilen bu cemiyet 1922 yılına kadar faaliyetlerine devam etmiştir. Bkz, Ertuğrul Zekai Ökte, **“Yunanistan'ın İstanbul'da Kurduğu Gizli İhtilal Cemiyeti: Kordus”**, Belgelerle Türk Tarihi Dergisi, Sayı: 40, Ocak-1971, s. 22.

²⁷ **BOA, B.E.O.**, Umumî No: 343454; **BOA, B.E.O.**, Umumî No: 345376.

²⁸ **BOA, DH. KMS.** 47-2/42.

²⁹ Mucize, Ünlü, **“Mütareke Yıllarında İstanbul Merkezli Pontusçu Faaliyetler”**, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt: 2004-2, Sayı: 9, s. 156–157; “Hatta Fener Rum Patrikhanesi Rumların meselelerini Avrupa devletleri hükümetlerine, kamuoylarına ve Türkiye'deki temsilcilerine iletmek üzere bir komisyon dahi teşkil etmişti. Okur, **“Fener Rum Patrikhanesinin”**, s. 103; Ayrıca Kordus Komitesi hakkında bkz, Güler, **Yunan Gizli Teşkilatları**, s. 63–78.

³⁰ Atatürk, **Nutuk**, s. 1; Atatürk, **Nutuk-Vesikalar-**, s. 899–900 (Vesika-1); Mavri Mira'nın, Megali İdea'ya ulaşmak için belirlediği yöntemlerden bazıları şunlardır: Osmanlı topraklarında gizli cemiyetler kurmak ve bu cemiyetler vasıtasıyla isyanlar çıkarmak, Ermeni komiteleriyle işbirliği içinde olup onların Rum emelleri için çalışmalarını sağlamak, Osmanlı Rumlarını eğitip savaş alanlarına sevk etmek, Yabancılar, Megali İdeali sınırları içerisinde olan Osmanlı topraklarında Rum nüfusun daha fazla olduğu yönünde propagandalar yapmak ve silahlı çeteler oluşturmak suretiyle tedhiş hareketlerinde bulunmak. Bkz, Ökte, **“Gizli İhtilal Cemiyeti: Kordus”**, s. 20–23.

çıkartmak suretiyle Müslüman-Türk tebaayı göçe zorlamak ve göç ile boşalan yerlere getirdikleri göçmenleri yerleştirmek amacı doğrultusunda faaliyet göstermiştir³¹. Bu nevi çalışmaları boyunca, İngilizler tarafından da destek görmüşlerdir³². Balkan Harbi sonunda mübadele edilen Rumlar ile askerlikten kaçan Rumlar, kendilerine arazi ve çiftlik verilecek vaadiyle Anadolu'ya getirilip Türklerin boşalttığı mülklere yerleştirilmiştir³³. Zaten I. Dünya Savaşı'nın verdiği tahribatla ekonomik olarak zor şartlar altında hayat mücadelesi veren Müslüman-Türk tebaa çetelerin bölgedeki faaliyetleri neticesinde daha da fakir düşmüş ve birçoğu ellerindeki mallarını, tarlalarını satmak suretiyle geçimlerini temine çalışmışlardır. Güç durumda olan tebaanın sattığı toprak ve mülk gibi gayri menkullerin alıcılarına bakıldığında da ilginç bir durum ortaya çıkmaktadır. Yunanistan'ın Atina Bankası, işgaller neticesinde ekonomik durumu kötü olan tebaanın sattığı mülkleri almak isteyen Rumlara çok yüksek fiyatlarda krediler açtı. Bununla Müslüman-Türk mülklerinin alınması suretiyle bölgede Rum nüfuzunun kuvvetlendirilmesi ve Yunan "*Megali İdeası*"nın gerçekleştirilmesi yönünde büyük bir adım atılmak istenmiştir. Fakat Osmanlı Hükümeti bu durumu fark edince 28 Mayıs 1919 tarihinde Vakıflar Nezareti'nin "*herhangi bir mülkünü cazip fiyatla sahibinden satın almasına imkân tanıyan bir kanun çıkardı*"³⁴. Bu kanunun çıkarılmasıyla Vakıflar Nezareti, Müslüman-Türk tebaanın satmak istediği mülkleri ücreti ödenmek şartıyla alma hakkına sahip olmuş, böylelikle Türk topraklarının yabancılar değil yine devlete gitmesini sağlamak suretiyle, Rumların bölgede nüfuz edinmesinin önüne geçmeyi hedeflemiştir. Osmanlı Hükümeti, Müslüman-Türk topraklarının satılması gibi hadiselerin yanında Balkan Savaşlarıyla mübadele edilmiş Rumlardan Osmanlı topraklarına geri dönenlerin kabul edilmemesi kararını da aldı³⁵. Fakat Yunan-Patrikhane ikilisinin nazarında Osmanlı Devleti'nin aldığı bu kararların bir ehemmiyeti yoktu. Hakikatte de, toprakları işgal altında olan Devlet'in aldığı bu kararı uygulamaya geçirebilme şansı da yoktu. Çünkü İtilaf Devletlerinin "*olur*"u olmadan herhangi bir işe girişmesi pek mümkün değildi. Benzeri bir durum daha belirtmek gerekirse bölgeye gönüllü adıyla Rum gençlerinin yollandığı, Şile Takip Kumandanlığı tarafından fark edilip İstanbul'a bildirilince Dâhiliye Nazırı, Polis Müdüriyeti'ne yolladığı bir yazı ile bunun önüne geçilmesini

³¹ Sofuoğlu, **Kocaeli**, s. 24.

³² "*Etnik-i Eteryâ cemiyeti merkez-i umumisi Patrikhane'nin himayesinde bulunmak ve beraberce çalışmak üzere İstanbul'a nakledilmiştir. İngilizlerin yardımlarıyla İstanbul ve civarında büyük bir isyan çıkarmak üzere teşebbüsata başlamıştır. Bunlar İstanbul'un her tarafında bilbassa Rumların kitle halinde buldukları yerlerde şubeler açarak esliba deposu ittihaz ve buradan Anadolu'ya gönderilen çeteleri teslib etmektedir*", Bkz, Rahmi, Çiçek, "**Millî Mücadele'de Ermeni-Rum-Yunan İttifakı'nın Anadolu Basınındaki Yankıları**", Atatürk Yolu Dergisi, Yıl: 3, Cilt: 2, Sayı: 6, Kasım 1990, s. 301; Rum ve Ermeni çete mensupları Yunan ve İngilizler'den vesikalar alıyorlar ve vesikalarla İstanbul dâhilinde serbestçe dolaşma hakkı elde ediyorlardı. Bkz. Turgut Özel, **Kocaeli Yarımadası'nda Millî Mücadele ve Yahya Kaptan**, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Bilim Dalı, İst-1996, s. 12.

³³ **BOA, B.E.O.**, Umumi No: 345376.

³⁴ Bilge Criss, **İşgal Altında İstanbul**, İkinci Basım, İletişim Yayınları, İst-1994, s. 43.

³⁵ **BOA, B.E.O.**, Umumi No: 345376.

**Millî Mücadele Yıllarında Marmara Bölgesinde Faaliyet Gösteren, Müfrezeler,
Millî Kuvvetleri ve Çeteler (1918–1922)**

istemıştır³⁶. Patrikhane'nin kontrolündeki Mavri Mira Cemiyeti'nin faaliyetleri Yunan Kızılhaç'ı tarafından da desteklenmiştir. Yunan Kızılhaç'ı, sıhî ve tıbbî araç gereç adı altında Anadolu'ya silah ve cephane sevkiyatı sağlamıştır³⁷.

Mavri Mira ve Kordus gibi cemiyetlerin çalışmaları ile Marmara Bölgesi'nde birçok çete teşkilatı oluşturulmuştur. Bu çetelerin en mühimlerinden birisi Yunanlı bir erkânı harp kaymakamı ve miralay olduğu tahmin edilen ve Şile'de bakkallık yapmakta olan Todori'nin reisliğini yaptığı çetelerdir³⁸. Todori'nin yönetiminde Kocaeli yarımadasında faaliyet gösteren Rum çeteleri Yunan ve İngilizler tarafından da ciddi manada desteklenmiştir. Nitekim İngiliz ve Yunanlılar vasıtasıyla çetelere ulaştırılmak amacıyla gönderilen silah, cephane ve mühimmat Todori'nin bakkal dükkânı aracılığıyla çetelere ulaştırılmıştır. Todori, Şile'nin Yeniköy'ü başta olmak üzere Küçük Bakkalköy, Büyük Bakkalköy ve bölgedeki tüm Rum çetelerinin reisi pozisyonundaydı³⁹. Ayrıca İzmit yöresindeki Ermeni çeteleri ile Gebze'de faaliyet gösteren Rum çeteleri de Todori'nin liderliğindeki çetelerle işbirliği yapmışlar, Yunan-Patrikhane hesabına faaliyetlerde bulunmuşlardır. Vezinezeloşçu subaylardan Vlahopulos ile Kıryakos gibi ünlü Mavri Mira'cı komitacılar da Rum çete teşkilatlanmalarının sağlanması yönünde çalışmalar yürütmüşlerdir. Paşabahçe'de çete teşkili ile uğraşan bu kişilerin gayretleriyle İstanbul'da Pontusçulara yataklık eden Tatavlılar grup grup çetelere yazılmaya başlamışlardır. Kıryakos ve arkadaşları Paşabahçe, Büyükdere, Arnavutköy, Çengelköy ve İstinye gibi Rum nüfusunun kalabalık olduğu yerlerde papazları da yanlarına alarak dolaşmışlar, kurulacak çetelere para toplayıp, gönüllüler yazmışlardır. Kısa zamanda da Zachariadis Kaptan, Paşaköylü Tanaş ve Mihal kılavuzluğunda bir çete vücuda getirmişlerdir. Bu çete hemen harekete geçip Avcıkoru köyünü basmış ve birçok Müslüman kanı dökmüştür. Kıryakos ve arkadaşları tarafından oluşturulan diğer bir çete de Girtili bir komitacı olan Lefter'in emrine verilen çetedir. Bu çete de Bozahane ve Reşadiye'yi basıp birçok Müslüman-Türk kanı dökmüştür⁴⁰.

Mütareke Dönemi'ne bakıldığında Ermeni çeteleriyle Rum çetelerinin ittifak halinde çalışmalar yürüttüğünü görmekteyiz. Ayrıca Abaza, Laz ve Çerkezlerden bazı kimselerin de bu çetelerin emrinde çalıştıkları görülmektedir.

³⁶ BOA, DH. KMS. Dosya: 60–2/11.

³⁷ “Mavri Mira adını taşıyan bu cemiyete Yunan Salib-i Ahmer'i de bağlanmıştır. Salib-i Ahmer'in buna bağlanışının sebebi: tıbbî malzeme, ilaç, sıhî levazım ihmal ve sevki, muhacirlere bakılmak maskesi altında memleket içine silah, harp malzemesi sokmak, Osmanlı vilayetleri dâhilinde iftirakçı ve yıkıcı propaganda ve mitingler yapmak, çeteler teşkil etmek, ihtilal ve isyanlar çıkartmaktır”. Bkz. Mazhar Müfit Kansu, **Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber**, Cilt: 1, İkinci Basım, TTK, Ank–1986, s. 29; Atatürk, **Nutuk-Vesikalar-**, s. 899–900 (Vesika–1); Mavri Mira hakkında detaylı bilgi için bkz, Güler, **Yunan Gizli Teşkilatları**, s. 37–39.

³⁸ Kurmay Albay Bakkal Todori için bkz, Fahri Can, “**Kurmay Albay Bakkal Todori'nin Hikâyesi**”, *Yakın Tarihimiz*, Cilt: 2, (Yayımlanma Yeri ve Tarihi Yok), s. 345–346.

³⁹ Can, “**Todori'nin Hikâyesi**”, s. 345; Güler, **Yunan Gizli Teşkilatları**, s. 38; Ali Fuat Cebesoy, **Millî Mücadele Hatıraları**, s. 377.

⁴⁰ M. Razi Yalçın, Hazırlayan: Serpil Sürmeli, **Bir Türk Casusunun Mütareke Hatıraları**, Atatürk Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Erzurum–2007, s. 122–124.

Haziran 1919 itibariyle Gebze, Şile ve civarında faaliyet gösteren Rum çetelerinden bazıları şunlardır: Şile civarında faaliyet gösterenlerden bazıları, Tanas oğlu Gaylip (çete reisi), Hiristo oğlu Dimitri (çete reisi), Apostol oğlu Pandeli (çete reisi), Hristo oğlu yorgi, Vasil oğlu Panayot, Todor oğlu Vasil, Dimitri oğlu Yorgi'dir. Yeniköy civarında faaliyet gösterenlerden bazıları ise, Deli Petro Çetesi, Hiristo oğlu Petro (çete reisi), Dimitri oğlu Apostol, Petro oğlu Yorgi, Hiristo oğlu Anesti, Panayot oğlu Yorgi, Nikola oğlu Dimitri, Hama oğlu Yorgi, İstavri oğlu Yani, Panayot oğlu Dimitri, Vankel oğlu İlya, Kastiziye oğlu Vasil, Alko oğlu Aleksandır, Nikola oğlu Yorgi,⁴¹ Çakır Yorgi, Karabacak ve Anesti Kaptan gibi çetecilerdir. Ayrıca Bakkalköy'ün Yirmiler ve Paşaköy'ün Elliler çeteleri de bölgede faaliyet göstermişlerdir. İzmir'de Seksenlik bir çete de bölgeyi kontrol altında tutmuştur⁴². Bu çeteler 4 Mart 1919'da Bostancı'ya kadar gelip iki Türk'ü öldürmüşler, daha sonra Pendik ve Kartal havalisinde birçok cinayetler işleyip iki Türk kızını dağa kaldırmışlar, altı Türk çocuğunu da katletmişlerdir. Yine Gebze dolaylarında da ikisi çocuk, dört erkeği de başlarını parçalamak suretiyle vahşice katletmişlerdir⁴³. Rum çetecilerinden olan Kommit de, Terkos civarında Mandıra mevkiinde Boyalık karyeli Murat namında birisini yaralayıp bir çift öküz ve bir çift mandasını gasp etmiş, Bahari adlı şahsın mandırasına giderken Boyalık ve Karacaköy jandarmaları tarafından takip edilince Yeniköy'deki hanesine sığınmıştır. Şaki Kommit Yeniköylüler tarafından korunmuş, kaçmasına da yardım ve yataklık edilmiştir⁴⁴. Bu derece vahim fecaatler işleyen Yeniköy ve havalisi Rum çeteleri Osmanlı Hükümeti'ne başkaldırma cesaretini de gösterebilmiştir. Nitekim Şile'ye bağlı Yeniköy'de Mütareke'nin imzasının hemen ertesinde Ocak 1919'da Osmanlı Hükümeti'ne karşı isyan vukuu bulmuş, karakollar çeteler tarafından kuşatılmış ve bu isyan şiddetli çarpışmalar neticesinde güçlkle bastırılabilmiştir⁴⁵. 2 Nisan 1920'de

⁴¹ Bu çeteler teslim olan çetelerdir. Yunan ideali için çalışmalar yürütmüşlerdir. **BOA, B.E.O.**, Umumi No: 343871; **Alemdar**, 16 Temmuz 1335/1919, Nr: 113–1513.

⁴² Halide Edip Adivar, **Türk'ün Ateşle İmtihanı**, Birinci Basım, Özgür Yayınları, İst–2004, s. 95.

⁴³ Tansel, **Mondros'tan Mudanya'ya Kadar**, Cilt: 1, s. 86–87.

⁴⁴ Yeniköy jandarmalar tarafından ablukaya alındığında köyün muhtarı, Heyet-i İhtiyariyesi ve Ula papazı ile görüşülüp Kommit'in jandarmalara teslimi istenmiştir. Onlarda köyün namusu üzerine söz vermişler ve Kommit'in Çatalca'ya teslim edileceğini beyan etmişlerdir. Bunun üzerine Nahiye Müdürü Mülazım Fahri Efendi ile Jandarma Yüzbaşısı Kommit ile görüşüp nasihatlerde bulunmuştur. Kommit'in hanesinde olduğunu duyan kadın, kız, çoluk çocuk olay mahalline akın etmişlerdir. Bütün herkes Kommit'in hanesinin önüne gelmiş ve jandarmalar da bir kargaşaya sebebiyet vermemek için müdahale etmemişlerdir. Nihayetinde Şaki Kommit kaçmış ve tüm aramalara rağmen bulunamamıştır. Belgedeki ifade ile: “*Şu hal karye heyetinin namusu üzerine verdiği sözün bir plandan ibaret olduğu ve binneticce bunların çetelere yataklık etmekte olduklarını ispat etmiştir*”. **BOA, DH. KMS**, 51–1/65, Lef: 1/1, 1/2, 1/3.

⁴⁵ **BOA, DH. KMS**, 49–1/74, Lef: 1, 2; Yeniköy Rumları amaçlarına ulaşamayınca affedilecekleri teminatıyla teslim olacaklarını bildirdiler. Çetecilerin silahlarını teslim ve bir daha böyle bir işe kalkışmayacaklarının teminatını vermelerinin afv-ı âliye mazhar olmalarında etkili olacağı vurgulanmaktadır. Nitekim bazı çete reisi olan 28 kişi, silahlarını bırakarak Fransız jandarmalarına teslim oldular. Bkz, **BOA, DH. KMS**, 49–2/46, Lef: 1, 2, 10; **Alemdar**, 16 Temmuz 1335/1919, Nr: 113–1513; Yine Babıâli Evrak Odası'na ait bir belge de de, Mahalli Rumlarından bazılarının, bilhassa Yeniköy Rumlarının tehcir meselesinden dolayı ahz ü intikam

**Millî Mücadele Yıllarında Marmara Bölgesinde Faaliyet Gösteren, Müfrezeler,
Millî Kuvvetleri ve Çeteler (1918–1922)**

Şile'nin Alacalı nahiyesinden Şile'ye geçmekte olan Hacı Abbas Efendi, yanındaki Hafız Emin ve beş refikinin eşya ve nukutu Yeniköylü Yorgi çetesi tarafından gasp edilmiştir⁴⁶. Yine Şile'nin Alacalı nahiyesinden çalışmak için dağa giden Hasan, Mustafa, Hüseyin, Yusuf ve Ahmet adlı şahıslar yolda giderken 25 kişilik Yeniköylü silahlı Rum çetesi tarafından dağa kaldırılmışlardır⁴⁷. Üsküdar mıntıkasında bulunan Ümraniye karyesinde de erkek, kadın ve iki çocuktan mürekkep bir kömürcü kafilesi Çavuşbaşı çiftliği merasına gitmekte iken, Budakdere mevkiinde, önlerine çıkan Paşaköy ve Yeniköy Rumlarından oluşan takriben 20 kişilik bir çete tarafından kaçırılmışlardır⁴⁸. Ovacık'a yakın mesafede bulunan Erenler Mezarlığı mahallinde Paşaköy Rumlarından mürekkep 15 kişilik bir Rum çetesi köy ahalisinden birkaç kişiyi dağa kaldırmış ve köylüye 1.200 lira karşılığında bu kişilerin serbest bırakılacağını bildirmişlerdir⁴⁹. Tepecik karyesinin Karacasu mevkiinde de köylülerin merkebini, üç beygirini ve köye gelmekte olan kömürcülerin de üzerlerindeki değerli eşyalarını gasp etmişlerdir⁵⁰. Paşaköylü Karaoğlan ve Panayot çeteleri Büyükdere ve Sarıyer mahallerinde dolaşarak o civarda ikamet ve hizmet eden ahaliye tecavüz ve taarruz eylemişlerdir. Çırcır'da **Artakif'in** bakkal dükkânına girerek bakkal eşyalarını gasp etmişler, Zekeriyaköy ve Bahçeköy cihetlerinde bazı kimselerin de önüne çıkıp para ve değerli eşyalarını gasp etmişlerdir⁵¹. Paşaköylü Karaoğlan Yorgi çetesi Gebze'ye yakın mesafedeki Akkilise köyüne de taarruz etmiştir⁵². Yeniköy ve Paşaköy Rumlarının çetecilik faaliyetleri hakkında Açıköz Gazetesi'nde şöyle bir bilgi mevcuttur: "*Yeniköy ve Paşaköy Rumlarından müteşekkil Yunan çeteleri zaman zaman civardaki Müslüman köylerine hücum ederek ahali-i islamiyeyi tedbiş ve ellerine geçen her cins emval ve eşyayı gasp etmektedirler. Bu havalideki Müslüman köylerinden birçoğunda ancak ikişer üçer İslam hanesi kalmıştır*"⁵³. Nitekim Rum çetelerinin saldırılarından

maksadıyla İslamlar aleyhinde tahrikâtta bulunmaları yüzünden müessif bir hadisenin zuhur etmesinden korkulmakta ve Şile kazasının Rumlarının şımarık olduğu Yeniköy Rumlarının da ekserisinin şekavetle işgal ettikleri ve bunların şekavetlerine meydan verilmemesi için tedabir alınması gerektiği vurgulanmaktadır. Bkz, **BOA, B.E.O**, Umumi No: 347328.

⁴⁶ **BOA, DH. EUM. AYŞ**, 35/6; Ayrıca takip ve derdesti için, Bkz, **BOA, DH. EUM. AYŞ**, 39/33.

⁴⁷ **BOA, DH. EUM. AYŞ**, 39/35, Lef: 1; Takibat neticesinde kaçırılanlar sağ salım kurtarılmıştır. Çete efradı Yeniköy'e iltica ettiğinden yakalanamamıştır. Bkz, **Aynı Belge**, Lef: 2.

⁴⁸ **BOA, B.E.O**, Umumi No: 348071.

⁴⁹ Köylüler parayı tedarik edemeyince kaçırıldıkları adamları feci şekilde darp etmişler ve paranın en kısa zamanda hazırlanmasını isteyerek adamları serbest bırakmışlardır. **BOA, B.E.O**, Umumi No: 348600.

⁵⁰ **BOA, B.E.O**, Umumi No: 348600.

⁵¹ **BOA, DH. KMS**, 49–2/20, Lef: 5; Paşaköylü Karaoğlan Çetesi hakkında bkz, **BOA, DH. KMS**, 61–2/1.

⁵² **BOA, DH. EUM. AYŞ**, 55/6; Paşaköylü Karaoğlan Yorgi için ayrıca bkz, **BOA, DH. KMS**, 61–2/16; **BOA, DH. EUM. AYŞ**, 55/7.

⁵³ **Açıköz**, 10 Mart 1337/1921, Nr: 129; Yeniköy'de Mütareke öncesinde de çetecilik hareketleri görülmekte idi. Bkz, **BOA, DH. EUM. 3. ŞUBE**, 25/32; Yeniköylü Çeteleriyle ilgili Belgeler; **BOA, DH. EUM. AYŞ**, 39/10; 48/14; **BOA, MV**, 216/102.

usanan köylüler köylerini terk etmek suretiyle Rumların zulümlerinden kurtulmak istemişlerdir.

İngilizler, bölgede katliam yapan bu Rum çetelerini el altından desteklemiş hatta kurulmalarına da yardım etmiştir. Mesela İstanbul Arnavutköy’de ikamet eden Hiristos Apotolidis namında bir süvari yüzbaşısı daima İngilizlerle temasta bulunmaktadır. Nitekim Apotolidis, İngilizlerin malumatı dâhilinde Bebek’te Kunduracı Yani, Kapıdağlı Bakkal Yorgi, Büyük Bebek’te Bakkal Yani, Kalaycı Eftim, Sarraf Vankel, Kürkçü Apostol, Bankacı Tanaş ve Kulaksız İlya gibi pek çok kimselerle Büyük Bebek’te toplanmış ve yapılan çalışmalar neticesinde çeteler oluşturulup Anadolu sevâhilinde görevlendirilmişlerdir. Bu çetelerin amacı, İslam köylerini yakmak ve köylüleri kâmilan imha etmektir. Bu çalışmaları boyunca mahallin merkez memuru Hacı Kemal tarafından da yardım görmüşlerdir. Hacı Kemal en azından bu kişilerin faaliyetlerine sessiz kalmakla dolaylı yönden hizmet etmiştir⁵⁴. Apostolidis vasıtasıyla Yunan Sefarethanesi’nden alınan silah ve cephaneler Beşiktaş’ta Rumlara verilmekte, oluşturulan bu çetelere izci kulübünden ve Rumlardan gönüllüler kayıt edilmektedir. Bu çeteler Büyükdere civarındaki İslam köylerini basmak üzere sevk edilmekteydiler⁵⁵. Yine Yunanlılar tarafından Büyükdere, Tarabya ve Yenimahalle Rumlarından teşkil edilen bir çetenin başına da Yunan Süvari Binbaşısı Apostol getirilmiştir. Tutuklanan çete reislerinden Rüştü’nün verdiği ifadeye göre; bu çetenin kuruluşuna Büyükdere Papazı aracılık etmiştir. Çete, Kulaksız İlya, Anastaş ve **Foti** adlı üç kişinin idaresine tevdi edilmiştir. Buna göre de; Paşaköylü Kulaksız İlya Sarıyer’in Yenimahallesi’ndeki, Anastaş Büyükdere’deki, **Foti** de Tarabya’daki çetelere reislik edeceklerdir. Oluşturulan bu çetelerin silah ve cephaneye ihtiyaçları da Büyükdere Rum kilisesinde depo edilmiştir. Yunanlılar ve İngilizler tarafından bu çetelere 300–400 civarında silah ve ona göre cephaneye dağıtılmıştır⁵⁶. İngilizler ve Yunanlılar tarafından teçhiz edilen bu çeteler bölgede İslam yurtlarını basmışlar, kendilerine verilen görevleri yerine getirmek için azamî gayret göstermişlerdir.

Rum çeteleri göçmen kabileleri üzerlerine de taarruz etmişlerdir. Mesela İzmit’ten İstanbul’a sevk edilmekte olan göçmenler, vapurların Pendik ve Darıca’ya uğramaları neticesi Rum çeteleri tarafından saldırıya uğramışlar, göçmenlerin para ve eşyaları çeteler tarafından gasp edilmiştir⁵⁷. Çeteler aynı zamanda dağa adam kaçırıp fidye almak suretiyle ganimet toplama gayreti içerisinde de olmuşlardır. Nitekim Ömerli kazasının Mahmut Şevket Paşa nahiyesine bağlı Ali Bahadır köyünden İzzet Bey ve hizmetkârı bu maksatla kaçırılmış, fidye olarak 15.000 lira talep edilmiştir⁵⁸. Rum çetelerinin bu zulümleri günden güne artarak devam etmiştir. Nisan 1921’de Yunan askerleri ile birlik olan Rum Pandeli ve Bedil çeteleri Adapazarı’nın Akçakamış köyünü

⁵⁴ TİTE, Kutu No: 50 Belge: 53.

⁵⁵ TİTE, Kutu No: 58 Belge: 15.

⁵⁶ BOA, DH. KMS, 60–2/30.

⁵⁷ BOA, DH. KMS, 60–2/34, Lef: 1, 2.

⁵⁸ BOA, DH. KMS, 61–2/4, Lef: 1, 6.

**Millî Mücadele Yıllarında Marmara Bölgesinde Faaliyet Gösteren, Müfrezeler,
Millî Kuvvetleri ve Çeteler (1918–1922)**

basmışlar ve köydeki evlerden 70 tanesini yakıp 10.000 lira değerindeki eşyayı yağma etmişlerdir. Köyden birkaç şahsı öldürüp birkaçına da tecavüz etmişlerdir. Yaptıkları yağma ve çapulculuk neticesinde 5000 kile mısır, 1700 kile yulaf, 3000 kile arpa, 3000 kile buğday, 300 inek, 120 manda ve 70 öküzü de gasp etmişlerdir⁵⁹. Yine Yunan askerleriyle birlikte Vangel Çetesi ile İkizce Rumları, Söğütlü-i Kebir köyünü basıp 150 hanelik köyü yağma etmişlerdir. Emin oğlu Osman'ı öldürmüşler, 2200 lira ve birkaç kişiyi de yanlarına alarak gitmişlerdir⁶⁰. Yunan askerleriyle birlikte Rum Vangelos çetesi, Hanlıköy'ü basmış, 48 evi yağma etmiş ve bir kişiyi rehin olarak götürmüştür⁶¹. Adapazarı'nda 25 mahalle ve 45 köyden, yağma ve çapulculukla 334 ton 400 kilo buğday, 132 ton 130 kilo arpa, 188 ton yulaf, 324 ton 500 kilo mısır, 15.930 kilo arpa gasp edilmiştir. Yine 750 at, 288 katır, 102 eşek, 12.760 öküz, 11.300 inek ve 57.000 koyun İslam köylerinden gasp edilen mallardır. 12.907.765 lira da nakit eşya ve ticaret eşyası gasp edilmiştir⁶². Bu durum İslam ahalesinin ne derece zor zamanlar geçirdiğinin ve Rumların ne kadar gayr-i insanî bir tutum sergilediklerinin de açık göstergesidir.

Rum çeteleri Kandıra'da da yoğun faaliyet göstermişlerdir. Mesela Pişkiş Hacı İsmail köyüne gelen Yunan askerleri ve Rum çeteleri, Çavuş adında bir kişinin kulaklarını kesmişlerdir. Polislikten emekli olan Cemal Efendi'yi de katletmişlerdir. Ayrıca köyün eşya ve hayvanlarını da alıkoymuşlardır⁶³. Rum Çeteleri, Kandıra'da Mantarcılar, Kışla, Karasakal, Karakiraz, Çerkesler, Cebecioğlu, Vareman, Dökiren, Hacı İsmail, Bişkin ve İnanlar köyleri ile Şeyhler nahiyesinde Müslüman ahaliye zulmedip birçok erkeğin gözlerini çıkarmış, burunlarını kesmiş ve ahali önünde katletmişlerdir. Kadınlara toplu olarak tecavüz etmişler ve daha sonra da işkenceyle öldürmüşlerdir. Kadınlara ziynet eşyalarını da gasp etmişlerdir. Resmî kurumlara da saldırmışlardır. İzmit'e geri çekilirken binlerce hayvan ve camilerden çaldıkları değerli halıları da yanlarında götürmüşlerdir⁶⁴.

Rum Patrikhanesi'nin silahlandırması ve teşvikiyle Bandırma ve Kapıdağ havalisinde şekavet eden Kirman Çetesi 45 kişilik avanesiyle Hereke'ye gelmişler, Rüsumat İdaresi'nin 3.150 kuruşunu ve memurun eşyasını gasp etmişler, Rüsumat Müdürü'nün zevcesini de alarak firar etmişler ve orman serbekçisi Ahmet Efendi'yi de dağa kaldırmışlardır⁶⁵. Ayrıca Marmara nahiyelerini

⁵⁹ Bünyamin Turan, **İzmit Livası'nda Yunan Mezalimi (1920–1921)**, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya–1996, s. 42.

⁶⁰ Turan, **Yunan Mezalimi**, s. 45.

⁶¹ Sabahattin Özel, **Millî Mücadele İzmit-Adapazarı ve Atatürk**, Derin Yayınları, İst–2005, s. 232; Rum çetelerinin zulümleri için ayrıca bkz, s. 225–237; Mustafa Turan, **Yunan Mezalimi(1919-1923)** Atatürk Araştırma Merkezi yay., Ankara 2006, s. 40.

⁶² Turan, **Yunan Mezalimi**, s. 49.

⁶³ BOA, DH. KMS, 60–2/11, Lef: 20.

⁶⁴ **Arşiv Belgelerine Göre Balkanlar'da ve Anadolu'da Yunan Mezalimi II Anadolu'da Yunan Mezalimi**, Devlet Arşivler Genel Müdürlüğü Yayınları, Ank–1996, s. 198–201 (BOA, HR. SYS, 2624/12).

⁶⁵ BOA, DH. KMS, 57–1/44, Lef: 1, bu çete efradının tenkili için bir kuvvete ihtiyaç duyulduğu bildirilmektedir. Bkz, **Aynı Belge**, Lef: 6, 7.

de basmışlar⁶⁶, Kırçaki çetesiyle de tevhit ederek Marmara ve Paşa Limanı'nı muhasara altına almışlardır. Kapıdağ ve havalisinde icra-yı şekavet etmişlerdir⁶⁷.

Yunanlıların teşvik ve himayesiyle teşekkül eden Rum Çeteleri Gemlik'te Müslüman ahalinin mallarını gasp etmişlerdir. Gaspa maruz kalan ahalden 20'si Dersaadet'e iltica etmiştir. Dersaadet'e iltica eden ahalinin ifadesine göre, bu çetelerin maksatları gasp değil bölgede Müslüman ahalden eser bırakmamaya yöneliktir⁶⁸. Gemlik, Orhangazi ve Yalova cihetlerinde ika eden fecaati tahkik için bir heyet oluşturulmuş ve heyet bölge de bir çeşit çalışmalarda bulunmuştur. Mesela Orhangazi'de 1.000 hanelik kasabanın 5 haneden gayrisinin kâmilen tahrip edildiğini görmüşlerdir. Ayrıca 2 cami, 3 mektep, 12 medrese, 2 hamam, 1 iplik fabrikası ve 4 zeytin fabrikası tahrip edilmiştir. Heyet'in gitmediği yerlerde ise durum daha da vahimdir: 420 nüfuslu Yalova'nın Teşvikiye karyesi katliama uğramış, binaları da tahrip edilip yıkılmıştır. 550 nüfuslu Çınarcık karyesi de katliama uğramış ve sadece 20 kişi Rum çetelerin zulümlerinden kurtulabilmiştir. 400 nüfuslu Kurtköy'de de ahali katliama uğramış, evleri de yıkılmıştır. 250 nüfuslu Dereköy'de de katliam uygulanmıştır⁶⁹. Bursa'nın merkez köylerinden Tepecik ve Kelesanlı (İsmetiye) Rumlar, 15 Aralık 1920'de Veysel Karani Değirmeni'ni 40–50 kişilik çeteleriyle basmışlar ve değirmendeki malzemeyi yağma etmişlerdir⁷⁰.

Trakya'daki Rumlar ise, Kordus ve Mavri Mira cemiyetleri gibi merkezi İstanbul'da bulunan Yardım Komitesi ve Trakya Komitesi öncülüğünde teşkilatlanıyorlardı. Yardım Komitesi, göç ettikleri yerlerden tekrar eski yerlerine dönen göçmenlere yardımlarda bulunuyor, evlerini tamir, ziraat aletleri almak gibi ihtiyaçlarının giderilmesi için uzun vadeli para yardımında bulunuyordu. Her iki komite de, Rumların çete kurma ve Trakya'da asayişin bozulması yönündeki faaliyetlerine büyük katkılar sağlıyorlar, mütarekenin yedinci maddesi uyarınca Trakya'nın yabancılar tarafından işgaline yol açacak bir durum ortaya çıkarmak için de çaba harcıyorlardı⁷¹. Yunan Hükümeti de silah ve cephane noktasında Trakya Rumlarına büyük destekler sağlıyordu⁷².

⁶⁶ BOA, DH. EUM. AYŞ, 43/31, Lef: 1, 4.

⁶⁷ BOA, DH. EUM. AYŞ, 37/19, Lef: 1, 5, 6.

⁶⁸ BOA, DH. KMS, 60–2/19.

⁶⁹ Bunların haricinde birçok köy katliama uğramış ve yıkılmıştır. Daha geniş malumat için, bkz, BOA, DH. KMS, 60–2/20, Lef: 1, 2, 3, 4. ; Orhangazi civarında bazı karyelerde halk katledilmiş, malları yağmalanmış ve halkın silahları Hıristiyan ahaliye verilmiştir. Orhangazi'den 7, Çakırlı'dan 20 kişi kurşuna dizilmiştir. Yunanlılar Karamürsel'i işgal edince yerli Rumlardan 2000 kişi Yunanlılara iltihak etmiş ve Karamürselli 200 kişi idam edilmiştir. Bkz, BOA, B.E.O, Umumî No: 349746.

⁷⁰ Orhan Hülagu, **Millî Mücadele Dönemi'nde Bursa ve Havalisi (1918–1922)**, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İst–1994, s. 125–126.

⁷¹ “Komitenin Trakya'daki en mühim teşkilat merkezleri Gelibolu, Keşan ve Çorlu idi”. Bkz, Bıyıklıoğlu, **Trakya'da Millî Mücadele**, Cilt: I, s. 201; Mehmet Serez, **Atatürk ve Millî Mücadele'de Tekirdağ**, Tekirdağ Valiliği Yayınları, Tekirdağ–2004, s. 39; Trakya'daki komiteler ve bağlı kuruluşlar için bkz, Güler, **Yunan Gizli Teşkilatları**, s. 59–63.

⁷² BOA, DH. KMS, 60–1/70.

**Millî Mücadele Yıllarında Marmara Bölgesinde Faaliyet Gösteren, Müfrezeler,
Millî Kuvvetleri ve Çeteler (1918–1922)**

24 Aralık 1918'da Uzunköprü'den Keşan'a hareket eden postaya sekiz kişilik bir Rum çetesi tarafından ateş açılmış ve açılan ateş sonucu posta muhafızlarından biri şehit olmuş diğeri ise ağır yaralanmıştır⁷³. Yine, 18 Temmuz 1919'da Uzunköprü'nün Maksudlu nahiyesi mıntukasında Hacıdağı mevkiinde 30 kadar Müslüman erkek ve kadın yolcu üzerine, Karabıyık Dimitri çetesinden 5 şaki tarafından pusu kurulmak suretiyle para ve eşyaları gasp edilerek şiddetle darp edilmişlerdir⁷⁴. Ayrıca Malkara kazasının Şahin nahiyesi müdürü Hilmi Bey, tahsildar ve 4 jandarma 10 Kasım 1919'da Taraklı köyünde giderken, Karabıyık çetesi tarafından üzerlerine ateş açılmış, Hilmi Bey alınıp götürülmüş ve bilahare katledilmiştir⁷⁵. Bu çete İpsala müddei umumisi Asım Bey, İpsalalı Hüsnü ve bir jandarma neferini de şehit etmiştir⁷⁶. Karabıyık Dimitri çetesi patrikhane tarafından desteklenmiştir. Nitekim yakalandığında üzerinden çıkan bazı evraklarda Keşan metropolitliğinin mührü resmîyesi bulunmakta ve şakiye, “*Sevgili evladım Dimitri! Keşan metropolitliğine gelesin ve geniş geniş konuşalım Keşan'da*” denilmektedir⁷⁷.

25 Aralık 1920 tarihinde İnöz kazasının Döğen çiftliğini Andon'un riyasetinde 5 kişilik bir Rum çetesi basmış, Tahir Ağa ve hizmetkârlarından birini yaralamış, diğerini de katlederek firar etmişlerdir⁷⁸. Bu çete hareketlerine tahammül edemeyen Trakya Müslümanlarından birçoğu yurtlarını terk ederek daha güvenli bir şehir olduğunu düşündükleri İstanbul'a iltica etmek zorunda kalmışlardır. Nitekim 1 Aralık 1920 tarihi itibarıyla Trakya'dan İstanbul'a iltica eden muhacirlerin sayısı 40.000'i bulmaktadır⁷⁹.

Görüldüğü gibi Mütareke Dönemi boyunca Yunanlılar ve Patrikhane tarafından oluşturulan ve “*Megali İdeasi*” uğrunda çalışması beklenen Rum çeteleri üzerlerine düşen görevi azamî gayret göstererek yerine getirmişlerdir. Bu çalışmalarında Rum çetelerinin silah, mühimmat ve iaşelerinin temini gibi hususlarda İngilizler ve Yunanlılar çetelere büyük miktarlarda katkılarda bulunmuşlardır⁸⁰.

⁷³ BOA, DH. EUM. AYŞ, 29/31, Lef: 2, 3.

⁷⁴ BOA, DH. EUM. AYŞ, 16/119, Lef: 1, 2.

⁷⁵ BOA, DH. EUM. AYŞ, 27/150, Lef: 1, 3; Dimitri bundan sonra afv-ı âliye mazhar olması kaydıyla hemen teslim olacağını İngiliz Kontrol Zabiti vasıtasıyla bildirmiştir. BOA, DH. EUM. AYŞ, 30/69, Lef: 1, 2.

⁷⁶ BOA, DH. EUM. AYŞ, 30/10, Lef: 11, 12. Karabıyık Dimitri çetesi hakkında bkz, BOA, DH. EUM. AYŞ, 32/45; 33/40; 39/84; 16/51.

⁷⁷ BOA, DH. EUM. AYŞ, 41/35, Lef: 2, 4, 5, 12; Karabıyık çetesi hakkında ayrıca bkz, Serez, Tekirdağ, s. 40; Nazif Karaçam, *Ulusal Kurtuluş Savaşında Trakya*, (Yayımlı Yeri ve Tarih Yok) s. 50–54.

⁷⁸ BOA, DH. EUM. AYŞ, 29/59.

⁷⁹ Açıköz, 6 Kanun-u Evvel 1336/1920, Nr: 101, s. 3.

⁸⁰ İstranca karşısında 200 kadar silahlı bir Yunan çetesi görüldüğü ve bu çetenin iaşesinin Yunan Hattı fasıl kumandalığı tarafından karşılandığı istihbar kılınmıştır. BOA, DH. KMS, 60–2/51, Lef: 1, 2; Patrikhane her koşulda Yunan ordusunun zaferi için azamî derecede çalışmıştır. Mesela, 14.8.1338 tarihli bir belgeye göre; Patrikhane delaletiyle Trakya Yunan ordusuna gönüllü olarak yirmi gün zarfında 310 nefer, 1 doktor 2 eczacı 47 kadın hasta bakıcısı kayıt ettirdiği haber verilmektedir. TİTE, Kutu No: 47 Belge: 117; Ayrıca Yunanlıların çetelere yardımları hakkında bkz, BOA, DH. KMS, 60–2/30; Bir belgede de, “*Bir müddetten beri Kemerburgaz Rumlarıyla*

b) Ermeniler

Mondros Mütarekesi'nin imza edilmesiyle birlikte Rumlarda görüldüğü gibi Ermenilerde de çetecilik hareketlerinin hızlandığını görmekteyiz. Ermeniler çete teşkili ve faaliyetleri noktasında Rumlarla işbirliği içerisindeydiler. Nitekim Rum Patrikhanesi ile Ermeni Patrikhanesi, “*ortak düşman*” olarak telâkki ettikleri Osmanlı Devleti'ne karşı birlikte hareket etmişler ve her hususta birbirlerini desteklemişlerdir⁸¹. Mütareke'nin imzasıyla ortaya çıkan karışıklıklardan istifade ile Mavri Mira Cemiyeti ile de ilişkiler içerisinde olan Ermeni Patriği Zaven Efendi'nin⁸² önderliğinde Ermeni çeteleri teşkil edilmiş ve tehcir hadisesinden bu yana kin ve nefret besledikleri Müslüman-Türk ahalisine birçok mezalim uygulamışlardır. Örneğin mütarekeden sonra sürgünden geri dönen Ermeniler, tehcir hadisesi esnasında geride bıraktıkları mallarını misliyle geriye istemişlerdir. Çetecilik yapmak suretiyle de Müslüman-Türk ahaliye zor kullanıp, ahalinin mallarını gasp etmişlerdir⁸³. Mütareke'nin imza edilmesiyle birlikte Hınçak ve Taşnak Sütyun cemiyetlerine mensup komiteciler de İstanbul'a geri dönmüşlerdir. Bundan sonra Taşnak Komitesi, İstanbul'daki faaliyetleri neticesinde Ermenileri nüfuzu altına almış, Ermeni Patrikhanesine de müdahale eder olmuştur. Ermenileri nüfuzu altına alınca da mütareke ortamından da faydalanarak derhal çete hareketlerini başlatmıştır⁸⁴. Ermenilerin giriştikleri çete hareketleri de, Rumların oluşturduğu çetelerde olduğu gibi İngilizler ve Yunanlılar tarafından desteklenmiştir.

Mütareke hükümlerine dayanarak, İtilaf donanmalarının İzmit'e gelişiyle birlikte Ermeniler, tercümanlık vasıtasıyla İtilaf kuvvetleriyle iyi ilişkiler içerisinde olmuşlar ve Müslüman-Türk ahaliyi İtilaf kuvvetleri nezdinde kötü göstermeye çalışmışlardır⁸⁵. Bunun yanında oluşturdukları çetelerle bir nevi tehcirin acısını alırcasına Müslüman-Türk köylerine saldırıp yağmalamışlar ve birçok Müslüman'ı da katletmişlerdir⁸⁶. Mütareke döneminde faaliyet gösteren

Makeriköy ve batta Çatalca kazasının diğer bütün Rum köylülerini telkinatı mahsusaya tabi olarak içlerinde mevcutları nispetinde daimi hal-i faaliyette bulunmak üzere bir çete teşkil edip bunların efradını aralarında topladıkları ianelerle tabayyüz ve işe eyledikleri ve efal ve ahval-i umumiyelerinde taşkınlıklar iraesine başladıkları ve bu suretle istihzaratını ikmal eden köyler yekedügeriyle de muhaberat ve münasebat-ı hafiyede buldukları anlaşılakta idiyse de maksatlarının her türlü silah ve muavenetten mahrum Türk köylerine taarruz ve bu suretle bir iştişak çıkarmak mı? Veyahut Yunanın bir muvaffakiyetini öğrenince büsbütün isyan teşekkülünde büyük vaka vücuda getirmek mi? Olduğu henüz katiyetle tebeyyün eylememiştir” denilmektedir. Bu belge, Rumların çetelerin teşkili, işesi ve ihtiyaçlarının temini noktasında nasıl yardımcı olduklarını göstermektedir. Bkz, **BOA, DH. KMS**, 60-2/58, Lef: 9, 10, 11.

⁸¹ Mesela Bandırma'da bazı olayların çıktığı haber verilince İstanbul'dan bir Rum gönüllü kaflesinin Bandırma'ya sevkedileceği söylenilmiştir. Bu çeteler Müslüman-Türk tebaayı imha siyasetine memur edileceklerdir. Patrikhane çete teşkilatları yönündeki faaliyetlerine devam etmektedir. Kan ve Albayrak çeteleri de Bandırmaya gönderilecektir. Bkz, **TİTE**, Kutu No: 50 Belge No: 103; **TİTE**, Kutu No: 54 Belge No: 19.

⁸² Atatürk, **Nutuk**, s. 2; Atatürk, **Nutuk-Vesikalar-**, s. 899-900 (Vesika-1).

⁸³ Çam, **İzmit Sancağı**, s. 54.

⁸⁴ Özel, **İzmit-Adapazarı**, s. 198-199.

⁸⁵ Yüce, **Kocaeli Tarihi**, s. 66-67.

⁸⁶ Adapazarı ve civarında Ermeni ve Rum çetelerinin halka zulüm ettiklerine dair belge, bkz, **BOA, BEO**, Umumi No: 349671.

**Millî Mücadele Yıllarında Marmara Bölgesinde Faaliyet Gösteren, Müfrezeler,
Millî Kuvvetleri ve Çeteler (1918–1922)**

Ermeni çetelerinden bazıları; Yuvacıklı Vahan, Donik (Antranik), Karamürselli Artin⁸⁷, Kirkor, Arhanas, Hayzakor ve Haris(vd) çeteleridir.

İzmit'in Yuvacık köyünden olan Vahan Zamkoçyan Marmara Bölgesinde çetecilik yapanların önde gelenlerindendi. Mütareke döneminde Ermeni komitacıları ve İtilaf devletleri tarafından da teşvik ve yardım görmüş, çetecilik faaliyetlerini daha da artırmıştır⁸⁸. Nitekim Vahan, birçok kez İstanbul'a gidip gelmiş, İstanbul'da da Ermeni memurlar tarafından himaye edilmiştir⁸⁹. Ermenilerin ve işgal kuvvetlerinin de desteğiyle Vahan, Müslüman-Türk köylerini pek çok kez yağmalamış, birçok kişiyi katletmiştir. Yine, Vahan çetesinin önde gelen isimlerinden olan Donik, oluşturduğu çetesıyla birçok fecaatler işlemiştir. Bu fecaatleri dolayısıyla da İstanbul Hükümeti tarafından da idam cezasına çarptırılmıştır. Donik çetesi, Ermeni nüfusunun yoğun olarak bulunduğu Yuvacık ve Arslanbey Ermenileriyle, İzmit ve Derbent arasında Karapete Rum şakilerinden oluşmaktaydı. Mevcudu 300 civarında olan Donik çetesi, İngilizlerin de himayesiyle İzmit'ten ayrılınca Yuvacık yakınlarında bir Laz köyüne saldırı düzenlemiş, 12–14 yaşlarında birçok kızı kaçırmış ve kızlara en feci kötülükleri yaptıktan sonra İzmit'e götürerek Yeni Cuma Camii'ne kapatmıştır. 25 Temmuz 1920'de Sarıçeşme köyüne baskın düzenlemiş ve 15 kadar genç kızı beraberinde götürmüştür⁹⁰. Ayrıca baskın yaptığı köylerden esir olarak aldığı 10 kişiyi, bir ziyafet esnasında içki içirmek suretiyle sarhoş etmiş sonra da kurşuna dizmiştir⁹¹.

Ermeni çeteleri, Yunan askerleri ve Rum çeteleriyle de beraber hareket etmişlerdir. Nitekim Adaparı'nda Kuruçeşme köyüne 12 Ekim 1920'de baskın düzenlemişler, iki kişiye tecavüz etmişler, giderken de Recep oğlu Ramazan'ı esir olarak yanlarına almışlardır. Köyden 10 evi yakmışlar ve köyün bütün evlerini yağmalamışlardır⁹². Yine, bazı muhacirler İzmit'ten İstanbul'a sevk edilirken Darıca ve Pendik'e uğrayan vapurlara, Rum çeteleriyle beraber Ermeni çeteleri tarafından da saldırı düzenlenmiş ve muhacirlerin para ve değerli eşyaları yağmalanmıştır⁹³. Rum ve Ermeni çeteleri bir defasında da Adapazarı'ndan gelen Yunan askerleriyle de birlik olup Borçka, Cebecioglu, Araman köylerine ve Şeyhler nahiyesine saldırmışlardır. Bu saldırıda birçok Müslüman'ı katletmişler, kadınlara tecavüz etmişler ve Müslüman ahalinin para ve değerli eşyalarını da gasp etmişlerdir⁹⁴. Yalova'dan gelen Rum ve Ermeni çeteleri Yunanlılarla da birlik olup Karamürsel'in 45 köyünden 15'ini tamamen yakıp yağmalamışlardır. Bu ve benzeri çete hareketlerinin ortaya çıkardığı asayişsizlik yüzünden birçok köylü topraklarını terk edip kendilerince daha güvenli olan yerlere göç etmişlerdir. Mesela, Akpınar, Ereğli, Saracık, Tavşanlı ve Havuzdere köylüleri

⁸⁷ Çam, **İzmit Sancağı**, s. 54.

⁸⁸ Yüce, **Kocaeli Tarih**, s. 66.

⁸⁹ **DH. EUM. VRK**, 23/17, Lef: 1, 2. (Vahan, Yuvacık köyünün muhtarlığını da yapmıştır.)

⁹⁰ Özel, **İzmit-Adapazarı**, s. 201–202; Yüce, **Kocaeli Tarih**, s. 81.

⁹¹ Yüce, **Kocaeli Tarih**, s. 82.

⁹² Turan, **Yunan Mezalimi**, s. 34.

⁹³ **BOA, DH. KMS**, 60–2/34, Lef: 1, 2.

⁹⁴ **BOA, DH. KMS**, 60–2/11.

çetecilerin zulümlerinden kurtulmak için topraklarını terk edip başka yerlere göç etmişlerdir⁹⁵. Ermeniler Yalova ve civarında da terör estirmişlerdir. Diğer yerlerde olduğu gibi burada da Yunan askeri ve Rum çeteleriyle ortak hareket etmişler, kasaba ve köylerde yaşayan Müslüman-Türk ahalinin bütün emval ve eşyasını gasp etmişlerdir. Yalova'da; Soğucak'taki 120, Esediye'deki 100, Paşaköy'deki 95, Kurtköy'deki 150, Reşadiye'deki 800 ve Gacık'ta ise 150 hane bu çeteler tarafından önce yağma edilmiş, ardından yıkılmıştır⁹⁶.

Bursa havalisinde faaliyet gösteren bazı Ermeni çeteleri, 18 Temmuz 1921'de Bursa'nın merkez köylerinden Zarafte'ye (Konaklı) saldırmışlar, köylünün bütün para ve kıymetli eşyalarını gasp etmişler, köy ahalisinden 30 kişiyi de katletmişlerdir. Bu çeteciler Görüklü köyü civarını üs edinmişler ve fırsat buldukça çevre köyler üzerine baskınlar yapmışlardır⁹⁷. Ermeni Çeteleri, 17-18 Temmuz 1921'de Bursa'nın Ahi köyünü basıp hanelere tecavüz etmişler, evlerde bulunan kadın ve kızları götürmek istediklerinde kendilerine karşı çıkan erkekleri darp edip öldürmüşlerdir⁹⁸.

Ermenilerin bütün bu fecaatleri tek başlarına yapmaları elbette ki mümkün değildir. Zaten Marmara'daki nüfusları itibariyle de, böyle çeteler kurmak suretiyle faaliyet gösterme olanakları da pek yok gibidir. Çünkü Müslüman-Türk ahali, nüfus yönünden ezici bir çoğunluğu oluşturmaktadır. Ancak, İtilaf devletlerinin koruyup gözetmesi, Amerikalılar, Yunanlılar ve İngilizler gibi büyük devletlerin silah ve cephane noktasında desteklemeleri, İstanbul Hükümeti'nin de Mütareke hükümleriyle eli-kolunun bağlı halde olması yüzünden, tehcirin intikamını almak ve Osmanlı'nın yıkılmasını sağlayarak İtilaf devletlerinin kendilerine verdiği söz uyarınca Doğu Anadolu'yu topraklarına katma hedefine ulaşabilmek için çetecilik gibi faaliyetlerde var güçleriyle çalışmışlardır.

II. Marmara Bölgesi'nde Türk Milis Kuvvetleri, Türk Müfrezeleri ve Türk Çeteleri'nin Örgütlenmeleri ve Faaliyetleri

a) Türk Milis Kuvvetleri ve Müfrezeleri

Mondros Mütarekesi'nin imza edilmesi ve uygulamaya konulması ile birlikte İtilaf Devletleri işgallere başlamışlardır. Mütareke hükümlerine dayanarak yapılan bu işgaller neticesinde Rum ve Ermeni çeteleri de yoğun bir faaliyet içerisine girmiş ve Müslüman-Türk ahaliye mezalim uygulamaya başlamışlardır. Osmanlı Hükümeti bu durum karşısında sessiz bir tutum sergilemiş, memleketin kurtuluşunun ancak ve ancak mütareke hükümlerinin uygulanması ve işgal kuvvetleri ile iyi ilişkiler kurulmasıyla sağlanacağına inanmıştır. Nitekim İzmir'in işgal edilmesi gibi önemli bir hadise karşısında halkın gösterdiği tepki Osmanlı Hükümeti tarafından susturulmaya çalışılmış, Padişah Vahdettin, yayınladığı bir beyanname ile halkı sükûnete ve itidale davet etmiş ve

⁹⁵ Turan, **Yunan Mezalimi**, s. 60-61.

⁹⁶ **BOA, DH. KMS**, 60-2/55.

⁹⁷ Hülagu, **Bursa ve Havalisi**, s. 127.

⁹⁸ Hülagu, **Bursa ve Havalisi**, s. 131.

**Millî Mücadele Yıllarında Marmara Bölgesinde Faaliyet Gösteren, Müfrezeler,
Millî Kuvvetleri ve Çeteler (1918–1922)**

memleketin, ancak makul bir siyaset takip edilerek huzura kavuşacağını ilan etmiştir⁹⁹. Mütareke döneminde Osmanlı Hükümeti'nin takındığı tavır belirtmesi bakımından önemli olan ve Dâhiliye Nazırı Adil Bey tarafından 26 Temmuz 1919'da bütün vilayetlere gönderilen bir telgrafta da "...*müşkülât-ı mevcûdeyi tezyîd edecek her türlü harekâtın selâmet-i vatânı tehlikeye ilgâ edeceği derkâr olduğundan bazı mahallerde vukû'î kemâl-i teessüfle haber alınan tabrikâta karşı îvâp edenlerin ikâzı ve muktezâ-yı hâl ve mahalle göre lâzım gelen tedâbirin cihet-i mülkiye ve askeriyeye müttahiden ittihâzı ebemmü elzemdir*"¹⁰⁰ denilmektedir. Osmanlı Hükümeti'nin, Mütareke döneminde böyle bir tavır takınması, İtilaf kuvvetlerinin işgalleri karşısında sessiz kalması ve Rum ve Ermeni çetelerinin Müslüman-Türk memleketlerinde imha siyaseti takip etmeleri neticesinde Marmara Bölgesi'nde, Müslüman-Türk ahali tarafından, kendilerini Rum ve Ermeni çetelerinin zulmünden korumak maksadıyla teşkilatlanılmış ve bu teşkilatlar vasıtasıyla milis kuvvetleri oluşturulmuştur.

Mütareke'nin imza edilmesiyle birlikte siyasî durum Müslüman-Türk tebaanın aleyhine gelişmişti. Mütareke hükümlerinin de Müslüman-Türk tebaanın hayrına olmadığı aşikârdı. Mütareke'yle birlikte ortaya çıkan durumdan rahatsızlık duyan bazı vatanperverler teşkilatlanmak suretiyle işgal kuvvetleri ve Rum ve Ermeni çeteleriyle mücadeleye girişmeye karar verdiler. Bunun neticesi olarak gizli faaliyetlerde bulunan Karakol Cemiyeti¹⁰¹ oluşturuldu ve çeşitli yerlerde şubeleri tesis edildi. Karakol Cemiyeti'nin Üsküdar Grubu'nu; Yenibahçeli Şükrü Bey, Divitçilerli Topçu İhsan Bey, Naci Hoca, Tevfik Sükutî Bey, Ahmet Halim Bey, Binbaşı Remzi Bey, Atıf Bey, Adliyeci Talat ve Kalender Hasan Beyler, Topkapı Grubu'nu ise; Topkapılı Mehmet Bey, Yarbay Hüsamettin Bey, Emin Ali Bey, Bahriyeli Hakkı, Yüzbaşı Mehmet, Topçu Şefik, Yüzbaşı Enver, Ahmet Saip ve Cemal beyler oluşturuyorlardı¹⁰². Adapazarı'nda

⁹⁹ İzmir'in işgaline Anadolu halkının göstermiş olduğu ve devamında tüm yurda teşmil olunan direniş neticesinde Mehmet Vahdettin tarafından yayınlanan beyannamede, "Bu hâl esef-i iştimalî İzmir işgali ile ânı ta'kîb eden vekâyi-i fecianın ve Anadolu vilâyât-ı şarkıyesini mukadderatı hakkında işâe edilen rivâyâtın efkâr-ı abâlîde bâsül eylediği te'sirât neticesi olup vukûât ve şâyât-ı mezkeüreden bi'l-cümle efrâd-ı ahâlîmizle beraber kalbimizde husûle gelen te'sirât pek amik ve bukûk-u devlet ve milletin syânet-i emrinde sarf-ı mâ-bâsül-ı gayret etmek cümlemiz için pek tabîi ise de şu ân-ı mübimde hükümet ve millete terettüb eden vazife-i teşebbüsât ma'kûle-i siyasiye ve ittihad-ı ârâ-yı umûmiye ile muhafaza-i bukûka çalışmaktan ibaretdir..." denilmekte ve ülkenin içinde bulunduğu durum açısından makul bir siyaset takip edilmesi gerektiği dikkatlere sunulmaktadır. Bkz, **Takvim-i Vekayi**, 21 Eylül 1335/1919, Nr: 3651; **Alemdar**, 21 Eylül 1335/1919, Nr: 179–1579.

¹⁰⁰ **Alemdar**, 27 Temmuz 1335/1919, Nr: 124–1524; İstanbul basınıının mühim simalarından Refik Halit de, Mütareke'den sonra ülkenin kurtuluş yolunun derhal İngiltere ile beraber yürümek için siyasi teşebbüste bulunmak olduğunu dile getirmekte ve bunun yapılamadığından yakınmaktadır. Bkz, **Alemdar**, Refik Halit, "Yeni Muhtıra Münasebetiyle", 9 Kanun-ı Sani 1336/1920, Nr: 389–2689.

¹⁰¹ Karakol Cemiyeti hakkında geniş bilgi için bkz, Fethi Tevetoğlu, **Millî Mücadele Yıllarındaki Kuruluşlar**, İkinci Basım, TTK, Ank–1991, s. 3–50; İhsan Birinci, "Millî Mücadele İçin Kurulan Cemiyet ve Çeteler", Hayat Tarih Mecmuası, Yıl: 7, Cilt: 2, Sayı: 9, 1 Ekim 1971, s. 31–32.

¹⁰² Fahri Can, "Karakol Cemiyeti Nasıl kurulmuştu?", Yakın Tarihimiz, Cilt: 4, (Yayın Yeri ve Tarih Yok), s. 258.

teşkilat kurma görevi Kuşçubaşı Eşref Bey¹⁰³, Yüzbaşı Ramiz, Hopalı Yüzbaşı Rauf ve Trabzonlu Dr. Yüzbaşı Rai'fe verildi. Gebze'de de Dr. Fahri Can görevlendirildi¹⁰⁴. Daha sonra faaliyetlerin sürat ve selameti açısından kuvvetlerin mıntıklara ayrılması muvafık görülmüş ve Yenibahçeli Şükrü Beye bağlı olarak, Kadıköy mıntikasına Orhan Veysel, Gebze'ye Dayı Mesut (Gürbüz), Şile'ye Yusuf Ziya (Şahap), Kartal'a İhsan, Beykoz'a Murat (Korsan) ve Kefken'e de İpsiz Recep kumandan olmuştur¹⁰⁵. Karakol Cemiyeti, İstanbul, Kocaeli, Yalova, Adapazarı ve çevresinde faaliyet göstermiştir. Diğer vilayetlerle de temas içerisinde olmuş ve vilayetlerin istekleri noktasında onlara da yardımcı olmuştur¹⁰⁶. Karakol Cemiyeti, düşman işgali altındaki İstanbul'dan Anadolu'ya silah ve cephane sevk etmiştir. Ayrıca, Millî Mücadele'ye katılmak için İstanbul'dan Anadolu'ya geçmek isteyen mücadeleci, salimen Anadolu'ya geçişlerinin sağlanması noktasında da ciddi manada yardımları olmuştur¹⁰⁷.

Karakol Cemiyeti, öncelikle Rum ve Ermeni çetelerinin Müslüman-Türk tebaaya yaptığı zulümlerin önüne geçmek için çalışmalar yürüttü. Karakol Cemiyeti'nin her şubesine verdiği talimata göre; her karakol şubesi, hududu dâhilinde ve civar bölgelerde yağma ve çapulculuk yapan, cinayet ve şekavetler icra eden çetelerin çokluğuna, büyüklüklerine ve ihtilal hareketlerindeki kuvvetlerine göre bu çetelerin hepsi ile mücadele edecek, bölgesinin de emniyet ve asayişini temin edecek en az bir muharebe milis kuvveti kurmakla mükelleftir. Bu milis kuvvetlerinin her birinin nüfusları; vilayet, sancak ve kazalarda en az 40–200, bucak ve köylerde ise; en az 5–10 kişi arasında olacaktır. Yine bu talimatnameye göre; oluşturulacak milis kuvvetleri silah ve cephane yönünde teçhiz edilecektir. Bu milis kuvvetleri, bölgede faaliyet gösteren gayri müslim unsurların ihtilal tertiplerini bozmak, Rum ve Ermeni çetecilerinin silahlarını toplamakla da görevlidir¹⁰⁸. Gayri Müslim çetecilerden

¹⁰³ Eşref Bey, Adapazarı ve civarında oluşturduğu müfreze ve milis kuvvetlerine bir takım eşrafi ücretli bir takım eşrafi da gönüllü olarak kaydetmiştir. Belgede, Eşref Bey'in Adapazarı halkından para talebinde bulunduğu fakat halkın buna yanılmadığı belirtilmektedir. Adapazarı ve civarında Kuvâ-yı Milliye ile ahali arasında bazı müsademelerin olduğu da iddia edilmektedir. Bkz, **BOA, DH. KMS**, 53–4/47, Lef: 2, 6.

¹⁰⁴ Sofuoğlu, **Kuzeybatı Anadolu**, s. 70; Sofuoğlu, **Kocaeli**, s. 33.

¹⁰⁵ “Bu kumandanların emrindeki diğer seyyar guruplar da, Maltepe Endaht Mektebi talim heyetinden Yüzbaşı Fehmi (Yavuz), aynı heyetten Yüzbaşı Hulusi (Demir), Mülazım Kazım, Kadıköy itfaiyesinden Mülazım Ali, Mülazım Küçük Osman, süvari Mülazım Bedri kumandanlığındadır. Bkz, Fahri Can, “**Birinci Dünya Savaşı'ndan Sonra İlk Millî Kuvvet Nasıl kuruldu?**”, Yakın Tarihimiz, Cilt: 1, (Yayın Yeri ve Tarih Yok), s. 29; Enver Behnan Şapolyo, **Kuvâ-yı Milliye Tarihi Gerilla**, Yıldız Matbaacılık, Ank–1957, s. 125; **Cebesoy, Millî Mücadele Hatıraları**, s. 376–377.

¹⁰⁶ Tevetoğlu, **Kuruluşlar**, s. 12.

¹⁰⁷ Mesela, “*Ferit Paşa Hükümeti ve İngilizlerin kontrolleri altında bulunan ambar ve depolardan geceleyin aşırımlık suretiyle muhtelif tarihlerde İstanbul'dan 56.000 mekanizma, 320 makineli tüfek, 1.500 tüfek, bir batarya top, 2.000 sandık cephane, 10.000 takım elbise, 10.000 gem, nal ve mb, 15.000 matara, 1.000 tona yakın malzeme ve askeri eşya Anadolu'ya geçirilmiştir*”. Bkz, Tevetoğlu, **Kuruluşlar**, s. 7, 17.

¹⁰⁸ Can, “**Karakol Cemiyeti**”, s. 259; Osmanlı Arşivi'ndeki bir belgede, Harekât-ı Milliye Reisi namıyla Sabri Bey'in Karamürsel'in Hayriye karyesine gönderdiği bir beyannamede, muhtardan “köy delikanlılarından eli silah tutabilenlerin esamisini ve bunların 30 lira maaş ile emre amade bulunmaları”nın istendiği yazılmaktadır. Bkz, **BOA, DH. KMS**, 53–3/40, Lef: 1/1, 2.

**Millî Mücadele Yıllarında Marmara Bölgesinde Faaliyet Gösteren, Müfrezeler,
Millî Kuvvetleri ve Çeteler (1918–1922)**

toplanan silahlarla da milis kuvvetlerinin ihtiyaçlarının giderilmesi hedeflenmektedir. Nitekim Karakol Cemiyeti'nin bu talimatnamesi uyarınca, Karakol şubeleri tarafından derhal çalışmalara başlanmıştır. Mesela; bu cemiyetin Gebze sorumlusu Dr. Fahri Can, Gebze Jandarma Kumandanı Nail Bey'i de ikna ederek, Yeniköylü Rum çetelerinin bölgeye taarruz ve zulümlerinin önüne geçmek maksadıyla jandarma depolarındaki silah ve cephanenin Müslüman-Türk tebaaya dağıtılmasını sağlamıştır¹⁰⁹. Bunun yanında bölgede çetecilikle uğraşan kişilerle de temasa geçerek bu çetecilerin millî emeller doğrultusunda hareket etmelerini sağlamak için çaba harcamış, Kara Arslan ve Sarı Arslan çetelerinin millî kuvvetlere katılmasına da muvaffak olmuştur¹¹⁰. Yine Kefken-Karasu-Akçakoca taraflarında korsanlık yapmakta olan İpsiz Recep Reis de Süvari Albayı Atıf Bey ile Dr. Raif Bey'in teşebbüsleri neticesinde millî kuvvetlere katılmıştır¹¹¹. Bu ve benzeri çalışmalar neticesinde kısa zamanda Yahya Kaptan, İpsiz Recep, Kara Arslan, Süleyman Kaptan, Büyük Arslan, Derviş Kaptan, Bayram Kaptan, Adapazarı'nda milis yüzbaşısı İlyas Sami (Kalkavaoğlu) ve Hafız Mehmet Ragıp, Geyveli Hafız Şevket, Gebze'de Süleyman Askeri'nin Osmancık, Bulgar Sadık ve Rıfat Kaptan gibi pek çok milis kuvvet ve müfrezeleri oluşturulmuştur¹¹². Osmanlı'nın Müslüman-Türk tebaası da, Rum ve Ermeni çetecilerinin zulümlerinin önüne geçmek için oluşturulan bu milis kuvvetlerine maddî manevî birçok yardımlarda bulunmuştur¹¹³. Cemiyetlerin faaliyetleri ile Müslüman-Türk tebaa giderek daha da bilinçlenmiş

¹⁰⁹ Fahri Can, “**Birinci Dünya Savaşı'ndan Sonra İlk Millî Kuvvet Nasıl kuruldu?**”, Yakın Tarihimiz, Cilt: 1, (Yayımlı Yeri ve Tarih Yok), s. 335.

¹¹⁰ Buna göre; Kara Arslan Müslüman-Türk ahaliyi yerli Rumların fecaatlerinden muhafaza edecek, buna karşılık da Gebze eşrafından Akif Oğlu Kadir Ağa, Ayvacioğlu, İbrahim Ağa gibi zenginler tarafından Kara Arslan'ın geçimini sağlayacak kadar aylık ücret ödenecekti. Bkz, Fahri Can, “**Birinci Dünya Savaşı'ndan Sonra İlk Millî Kuvvet Nasıl kuruldu?**”, Yakın Tarihimiz, Cilt: 1, (Yayımlı Yeri ve Tarih Yok), s. 394–395.

¹¹¹ Sofuoğlu, **Kuzeybatı Anadolu**, s. 71; Sofuoğlu, **Kocaeli**, s. 34; Gebze'nin Kuvâ-yı Milliye tarafından elde edilmesi sırasında Kara Arslan milis kuvveti Müftü Zeynelabidin Efendinin hanesini gasp etmiş, 1 kırma çifte, 2 Amerikan rovelver, 1 Arnavut tabanca ve 50 adet kırma çifte fişegini almıştır. Bkz, **BOA, DH. UMVM**, 1/96, Lef: 3, 4; Arşiv belgelerinde Arnavut Arslan isminde bir çeteden bahsedilmektedir. Kara Arslan da Arnavut olduğuna göre muhtemelen bu belgelerde bahsedilen kişi Arnavut Kara Arslan'dır. Kara Arslan 24 Eylül 1919 tarihinde Paşaköylü İstelyanus Çorbacıyan'ı dağa kaldırmıştır. **BOA, DH. EUM. AYŞ**, 22/85. Arnavut Arslanla ilgili bir gasp iddiası için bkz, **BOA, DH. KMS**, 60–3/36, Lef: 6, 7, 8, 9, 10.

¹¹² İhsan Birinci, “**Millî Mücadele İçin Kurulan Cemiyet ve Çeteler–2**”, Hayat Tarih Mecmuası, Yıl: 7, Cilt: 2, Sayı: 10, 1 Kasım 1971, s. 55–61; Şapolyo, **Kuvâ-yı Milliye Tarihi**, s. 124–125.

¹¹³ Osmanlı Arşivi'ne ait bir belge de Kuvâ-yı Milliye birliklerinin 20 Ağustos 1920'de İnegöl'e geldiklerinden ve harbe gidecekleri bahanesiyle de 600 ekmek talep ettiklerinden bahsedilmektedir. Mustafa Kemal Paşa'nın da “*Belediye reisi Osman Bey ve ahaliden de bilumum estiba teslim ve 50.000 lira ita edilmediği takdirde İnegöl'ün ibrak ve bilumum öldürüleceği*” yönünde bir beyanname yayınladığı iddia edilmektedir. Bu gibi raporların Dâhiliye Nezareti'ne gönderilmesinden Mustafa Kemal Paşa'nın Anadolu'da giriştiği Millî Mücadele'nin baltalanmak istendiği açıkça görülmektedir. Ayrıca bu gibi propagandalar yaparak Kuvâ-yı Milliye'yi ve onun lideri olan M. Kemal Paşa'yı halk nezdinde küçük düşürme gayreti içinde oldukları görülmektedir. Bkz, **BOA, DH. EUM. AYŞ**, 44/25, Lef: 1, 2, 3.

ve yine cemiyetlerin öncülüğü ile terhis olan askerlerin de katılımıyla birçok seyyar milis kuvvet ve müfrezeleri oluşturulmuştur¹¹⁴. Bunun yanında milis kuvvet ve müfrezelerinin, ihtiyaçlarını karşılamak, Anadolu ile bağlantı kurmak, silah, cephane ve ihtiyaç duyulan mühimmatın kaçırılıp Anadolu'ya teslim edilmesi ve Anadolu'ya geçmek isteyen şahısların salimen geçişlerini sağlamak amacıyla Yenibahçeli Şükrü Bey'in başkanlığında bir menzil teşkilatı ve menzil hattı oluşturulmuştur¹¹⁵. Nitekim oluşturuluş amacına uygun olarak bu menzil teşkilatının aracılığıyla Meclis-i Mebusan Reisi Celalettin Arif Bey, Yozgat Mebusu İsmail Fazıl Paşa, Halide Edip Hanım, İsmet Bey (İnönü), Trabzon Mebusu Hüsrev Bey (Gerede), Albay Kazım (Orbay) gibi pek çok önemli şahıs Anadolu'ya geçmişlerdir¹¹⁶.

Oluşturulan milis kuvvet ve müfrezeleri, bölgede faaliyet gösteren Rum ve Ermeni çetelerinin etkisiz hale getirilmesi için çaba harcamışlar, nihayetinde de Rum ve Ermeni çetelerinin faaliyetlerinin en aza indirilmesini başarmışlardır. Ayrıca; bu milis kuvvet ve müfrezeleri, İstanbul-Anadolu bağlantısının açık tutulmasını sağlamak suretiyle İstanbul'dan kaçırılan silah, cephane ve harp malzemelerinin Anadolu'ya aktarılması, İstanbul'un işgalinden sonra da Anadolu'ya geçecek olan mebus, subay ve idari amiri vb. kişilerin salimen Anadolu'ya ulaşmalarını sağlamak gibi önemli hizmetlerde bulunmuşlardır¹¹⁷. Milis kuvvet ve müfrezelerinin çalışmaları neticesinde birçok Rum ve Ermeni çetesi imha edilmiş ve böylelikle Müslüman-Türk tebaa Rum ve Ermenilerin zulümlerinden kurtulmuşlardır. Mesela; Şile'nin Yeniköy'ünde icra-yı faaliyet eden ve kurduğu çetelerle Müslüman-Türk tebaaya birçok mezalim uygulayan Todori; Osman Kaptan, Sadık Baba, Yüzbaşı Demir (Hulusi Bey), Manastırlı Hacı, Hasan Kardaşko (Millî Alemdar Müfrezesi) gibi milis kuvvet ve müfrezeleri tarafından Şile'deki dükkânından alınarak dağa kaldırılmak suretiyle yok edilmiştir. Şile ve havalisinde çetecilerin reisi olan Todori'nin ortadan kaldırılmasıyla birlikte Müslüman-Türk tebaa rahat bir nefes alma imkânı bulmuş ve Rum çeteleri başsız kalmıştır¹¹⁸. Bunun neticesi olarak da Yeniköy Rumları 4 Ağustos 1919'da Osmanlı Hükümeti'nden aman dilemek zorunda kalmıştır¹¹⁹. Büyük Bakkalköy, Küçük Bakkalköy ve Paşaköy civarında icra-yı şekavet eden Paşaköylü Milki(Milti) Kaptan çetesi de Sadık Baba tarafından Kısıklı-Alemdağ yolu üzerindeki Dudullu civarında pusu kurulmak suretiyle

¹¹⁴ Öztüre, **İzmit Tarihi**, s. 160; Yüce, **Kocaeli Tarih**, s. 71–72.

¹¹⁵ Sofuoğlu, **Kocaeli**, s. 70–72; Sofuoğlu, **Kuzeybatı Anadolu**, s. 319–320.

¹¹⁶ Sofuoğlu, **Kuzeybatı Anadolu**, s. 320–321.

¹¹⁷ Özel, **Yahya Kaptan**, s. 24; Şükrü Uras, **Yahya Kaptan**, Akba Yayınevi, İst–1968, s. 107, 115.

¹¹⁸ M. Razi Yalkın, Anlatan: M. Sadık Poğda, **Bulgar Sadık**, İkinci Basım, Gün Basımevi, İst–1944, s. 227–228; Can, “Todori'nin Hikâyesi”, s. 345–346; Şapolyo, **Kuvâ-yı Milliye Tarihi**, s. 126; Yalkın, **Mütareke Hatıraları**, 166–171.

¹¹⁹ **BOA, DH. KMS**, 49–2/46, Lef: 1, 2, 10.

**Millî Mücadele Yıllarında Marmara Bölgesinde Faaliyet Gösteren, Müfrezeler,
Millî Kuvvetleri ve Çeteler (1918–1922)**

ortadan kaldırılmıştır¹²⁰. Bu Millî Kaptan çetesi Paşaköy ve civarında icra-yı şekavet eder, eylemlerini de Sadık Baba'nın üzerine yıkardı¹²¹.

Ayrıca; oluşturulan bu milis kuvvet ve müfrezeleri tarafından, Yeniköylü Yani çetesi Şile'de, pehlivan oğullarından üç kardeş Yorgi çetesi Mandıra ile Kefken arasında, Darıcalı Yorgi çetesi Tuzla civarında müsademeler neticesinde imha edilmişlerdir. Karamürselli Artin çetesi de millî müfrezelerle girilen müsademe neticesinde ortadan kaldırılmıştır¹²². Kuvâ-yı Milliye'ye mensup Osmancık müfrezesinden Arslan Kaptan 21 Haziran 1920 tarihinde 400–500 kişilik kuvvetiyle Şile'yi kuşatmış hükümet dairesini de ele geçirmiştir. Bundan sonra Yeniköy'ün teslim edilmesini istemiş, kabul edilmeyince de girdiği müsademe neticesinde Yeniköy'ü elde etmiştir¹²³.

Arslanbey civarında faaliyet gösteren Ermeni Donik çetesi Müslüman Osman milis kuvveti tarafından ortadan kaldırılmıştır. Çepniköylü (Suadiye) Müslüman Osman kuvvetleri, Osmanlı Devleti'nin çete reisi olduğunu iddia eden Ermeni Donik çetesini Arslanbey'de ansızın kıstırmışlar ve Donik de dâhil olmak üzere 50 kadar çete lideriyle birlikte yüzlerce taraftarını da öldürmüşlerdir¹²⁴. Ermeni Donik çetesinin imha edilmesi, diğer çeteler üzerinde de tesirini göstermiş, Müslüman-Türk köylerine baskın yapımlarının önüne geçilmesinde etkili olmuştur.

Kandıra havalisinde görev yapan ve Şeyhler nahiyesi gençlerinden 500–600 kişilik bir kuvveti olan Halit Monla milis kuvveti tarafından da Sifler ve Fındıklı köyleri civarında icra-yı şekavet eden 80–100 kişilik Rum ve Ermeni çeteleri imha edilmiştir. Halit Monla, İncili'de bulunan Kuvâ-yı Milliye mümessili Necati Bey'in de direktifleriyle Karasu'da bulunan İpsiz Recep ve Kaymas nahiyesinden Halit pehlivanla da ortak bir çalışma içerisinde bulunmuş, bölgedeki Rum ve Ermeni çetecilerine karşı amansız bir takip uygulamıştır¹²⁵. Eseler köyünde Gebeş oğlu Mehmet Ağa; Sofuoğlu, Eseler, Solaklar, Hasanoğlu, Durhasan, Büberoğlu köyleri ve civar köylerin halkının da katılımıyla 300 kişilik bir milis kuvveti oluşturmuştur. Gebeş oğlu Mehmet Ağa, Ermeni çeteleriyle Göller Boğazı havalisindeki Büberoğlu, Hasanoğlu ve Sofuoğlu köylerinde mücadele etmiş ve Ermeni çetelerinin imhalarına da muvaffak olmuştur¹²⁶. 28 Nisan 1921'de Kandıra 400 kişilik çetelerden

¹²⁰ Yalkın, **Bulgar Sadık**, s. 210–216; Fahri Can, “**Birinci Dünya Savaşı'ndan Sonra İlk Millî Kuvvet Nasıl kuruldu?**”, *Yakın Tarihimiz*, Cilt: 2, (Yayın Yeri ve Tarih Yok), s. 28–29.

¹²¹ Yalkın, **Bulgar Sadık**, s. 210–211; Bir arşiv belgesinde Sadık milis kuvvetinin Haliloğlu karyesini bastığı ve miktarı belli olmayan para ve eşyayı gasp ettiği iddia edilmektedir. Bkz, **BOA. DH. EUM. AYŞ**, 59/77.

¹²² Şapolyo, **Kuvâ-yı Milliye Tarihi**, s. 126.

¹²³ **BOA, DH. EUM. AYŞ**, 45/31, Lef: 3.

¹²⁴ Öztüre, **İzmit Tarihi**, s. 164; Yüce, **Kocaeli Tarih**, s. 81–82.

¹²⁵ Sadece kendi bölgesi ile bağımlı kalmamış daha da ilerilere giderek Rum ve Ermeni çetecileriyle mücadele etmiştir. Bkz, Yüce, **Kocaeli Tarih**, s. 88.

¹²⁶ Yüce, **Kocaeli Tarih**, s. 76–77; Bunun yanında; Biberöğlu, Sofuoğlu, Göller boğazını tutan Ermeni çetelerinin faaliyetlerinin önüne geçilmesinde Molla Hamit ve Biberöğlu Hüseyin kuvvetlerinin de büyük faydaları olmuştur. 80–100 kişilik kuvvetleriyle Yunanlıların destekledikleri 300 kişilik Ermeni çetesinin yarısına yakınına imha etmişlerdir. Bkz, Öztüre, **İzmit Tarihi**, s. 162.

mürekkep Yunanlılar tarafından işgal edilince, Kuvâ-yı Milliye'ye mensup olan bu milis kuvvet ve müfrezeleri Şabanlı ve Kızıl Ali cihetlerinde çetelerle çarpışmaya girişmiş, Kandıra'yı işgal çetecilerinin elinden kurtarmıştır¹²⁷.

Gebze ve havalisinde önemli görevler icra eden Yahya Kaptan, aynı zamanda bölgenin Kuvâ-yı Milliye kumandanı idi. Tavşancıl'ı üs edinen Yahya Kaptan, diğer milis kuvvet ve müfrezeleri gibi Rum ve Ermeni çetelerinin ortadan kaldırılması yönünde gayretli çalışmalarda bulunmuştur. Mesela; Yeniköylü Rum çeteleri Şile'nin Değirmençayı'na bağlı bir köye saldırınca, durumu öğrenen Yahya Kaptan derhal harekete geçmiş ve Dereliköy mevkiinde çeteyi kısıtıp imha etmiştir¹²⁸. Darıca'da şekavet eyleyen İstelyanus çetesi de Taşköprü'ye bağlı bir köye taarruz edince Yahya Kaptan, müfrezesiyle birlikte harekete geçmiş ve uzun takip neticesinde bu çeteyi ortadan kaldırmıştır. İstelyanus çetesinin imhasıyla birlikte bir miktar silah, teçhizat ve Müslüman-Türk ahaliden gasp edilen bir miktar paraya da el konulmuştur¹²⁹. Yahya Kaptan kendisine bağlı olan milis kuvvet ve müfrezelerin silah ve cephane ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla Ahırkapı cephaneliğini basmış, elde ettiği silahları da milis kuvvet ve müfrezelerine tevdi etmiştir¹³⁰. Yine, Darıca Gümrüğü'nde bekletilen 75 çuval unun Anadolu'ya sevk edilmesini sağlamak amacıyla gümrüğe baskın düzenlemiş ve elde ettiği un çuvalarını Tavşancıl istasyonundan ilk trenle Anadolu'ya yollamıştır¹³¹.

Yahya Kaptan'ın Gebze ve havalisindeki başarılı çalışmaları neticesinde Sadık, Tahir ve Taşköprü nahiyesinde teşkilatı olan Büyük Arslan milis kuvvetleri Yahya Kaptan'ın komutasına girmişlerdir¹³². Küçük Arslan çetesi Yahya Kaptan'ın emrine girme fikrini içine sindirememiş ve Yüzbaşı Nail Bey'in de himayesiyle Müslüman-Türk köylerine baskınlar yapmıştır. Bu çete Rum köylerine yaptığı baskınları Yahya Kaptan'ın üzerine yıkmış, bunun neticesi olarak Rumlar tarafından yapılan şikâyetler üzerine işgal kuvvetleri İstanbul Hükümeti'ni sıkıştırmıştır¹³³. İstanbul Hükümeti de, ahali-i islamiyeyi silahlandırarak Hükümet ve gayri müslimler üzerine saldırıya tahrik ettikleri gerekçesiyle Gebze Kaymakamı Ferit, Belediye Doktoru Fahrettin (Fahri Can)

¹²⁷ BOA, DH. KMS, 60–2/11, Lef: 19.

¹²⁸ Uras, **Yahya Kaptan**, s. 113–114; İltar Özdemir, **Yahya Kaptan**, Körfez Gazetesi Yayınları, Gebze–1977, s. 50.

¹²⁹ Özdemir, **Yahya Kaptan**, s. 49; Uras, **Yahya Kaptan**, s. 111–113.

¹³⁰ BOA, DH. KMS, 57–1/39; BOA, BEO, Umumi No: 347234; Ahırkapı Bahriye cephaneliği baskınından 140 Alman mavzeri ve 30 sandık cephane elde edilir. Bkz, Uras, **Yahya Kaptan**, s. 107–109; Özdemir, **Yahya Kaptan**, s. 47.

¹³¹ Özel, **Yahya Kaptan**, s. 38.

¹³² Uras, **Yahya Kaptan**, s. 114–116; Yahya Kaptan'ın bölgede yegâne söz sahibi olmasıyla birlikte Gebze Jandarma Kumandanı Nail Bey'le arası açılmış ve Kaptan'a suikastlar dahi tertip edilmiştir. Bkz, Özdemir, **Yahya Kaptan**, s. 51; İhsan Birinci, “**Yahya Kaptan**”, Hayat Tarih Mecmuası, Yıl: 14, Cilt: 1, Sayı: 1, 1 Ocak 1978, s. 82–86. 75–77; Büyük Arslan milis kuvvetinin Osmanlı kuvvetlerinin takibatı neticesinde teslim olması hakkında bkz, BOA, DH. EUM. AYŞ, 31/2.

¹³³ Özdemir, **Yahya Kaptan**, s. 50.

**Millî Mücadele Yıllarında Marmara Bölgesinde Faaliyet Gösteren, Müfrezeler,
Millî Kuvvetleri ve Çeteler (1918–1922)**

ve Eski Müftü Hüseyin Hüsnü Efendileri görevlerinden almıştır¹³⁴. Hükümet, aynı zamanda Aralık 1919'da Yahya Kaptan hakkında da tutuklama kararı çıkartmıştır. Yahya Kaptan, Osmanlı Hükümeti'nin nazarında Kuvâ-yı Milliye namı altında eşkıyalık yapan azılı bir hıyanet çetesinin reisidir¹³⁵. Nitekim Yahya Kaptan'ın tenkilini sağlamak üzere Umum Jandarma Kumandanı Muavini Hilmi Bey ve Üsküdar Jandarma Kumandanı Nazmi Bey kumandasında 4 zabıt, 50 jandarma; Yüzbaşı Nahit Efendi kumandasında ise İstanbul Muhafız Alayı'nda 90 nefer tarafından Tavşancıl kuşatılmış ve Yahya Kaptan yakalanıp 8 Ocak 1920'de şehit edilmiştir¹³⁶.

İzmit'in Yunanlılar tarafından işgal edilmesiyle birlikte bölgede çete hareketleri hız kazanmış, şehrin doğusundaki Bahçe Çeşme mahallesinde 74, Ahmetçik mahallesinde 43, Yağhane mahallesinde 65, Hacı Cafer mahallesinde 37, Çukurbag mahallesinde 50 ve Yenimahalle'de 40 olmak üzere toplam 395 kişi katledilmiştir. Kuvâ-yı Milliye müfrezelerinin İzmit'e gelişiyle birlikte mezalim uygulayan çetelerden eser kalmamıştır¹³⁷.

Süvari Albay'ı Atıf ve Dr. Raif Beylerin faaliyetleri ile millî kuvvetlere katılan ve Yenibahçeli Şükrü Bey'e bağlı olarak Kandıra-Karasu-Kefken havalisini kumanda eden İpsiz Recep Reis milis kuvveti de, faaliyet bölgesinde icra-yı şekavet eden Rum ve Ermeni çeteleriyle mücadele etmiş, Müslüman-Türk tebaayı Rum ve Ermeni çetelerinin zulmünden korumuştur. Rum çetelerinden olan Giritli Andon çetesi, İstanbul zenginlerinden haraç topluyordu. Recep Reis, Giritli Andon çetesinin Boğaz'da bir gazinoda olduğunu öğrenmiş ve hemen harekete geçerek tüm çeteyi gazinoda imha etmiştir¹³⁸. Yine, Sarıyer bölgesindeki yerli Rumlar, Müslüman-Türk tebaaya saldırılar düzenliyor, zulmediyorlardı. Ayrıca; Belgrat ormanlarını da istedikleri gibi kesiyorlardı. Türk jandarmalarının silahlarını almaya tenezzül edecek kadar yüz bulmuşlardı. İpsiz Recep, bunun önüne geçmek için Domuzdere mevkiinde Rumların ileri gelenlerinden 18 kişiyi kıstırmış ve biri hariç hepsini öldürmüştür¹³⁹. Sarıyer

¹³⁴ BOA, DH. KMS, 50–2/37.

¹³⁵ BOA, DH. KMS, 57–1/39; BOA, BEO, Umumi No: 347234.

¹³⁶ İkdâm, 12 Ocak 1336/1920, Nr: 8232, s. 3; Özdemir, **Yahya Kaptan**, s. 69–75; Osmanlı Hükümeti ve jandarması, Yahya Kaptan ve arkadaşlarını her zaman, icra-yı şekavet eden bir teşkilat olarak görmüştür. “Gebze ve havalisinde icra-yı şekavet etmekte olan Yahya, Büyükarşan ve İdris çeteleri son günlerde yapılan takibat-ı şedide neticesinde kısmen müteyyen ve kısmen de gördükleri tazyik üzerine istıman suretiyle tenkil ve imha edildiği” belirtilmektedir. Bkz, BOA, DH. EUM. AYŞ. 31/2; Yahya Kaptan'ın şehit edilmesiyle ilgili ayrıca bkz, Uras, **Yahya Kaptan**, s. 128–143; Atatürk, **Nutuk**, s. 212–226, Atatürk, **Nutuk-Vesikalar-**, s. 1158–1166 (Vesika 199–212); Sofuoğlu, **Kocaeli**, s. 48–60; Sofuoğlu, **Kuzeybatı Anadolu**, s. 246–257; Mazhar Müfit Kansu, **Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber**, Cilt: 2, TTK, Ank–1968, s. 452–459; Cevdet Yakup Baykal, “**İstiklal Harbi'nin İlk Şehidi: Yahya Kaptan**”, Tarih ve Coğrafya Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 1, 1959, s. 49–57; İhsan Birinci, “**Yahya Kaptan-2**”, Hayat Tarih Mecmuası, Yıl: 14, Cilt: 1, Sayı: 2, 1 Şubat 1978, s. 82–86.

¹³⁷ BOA, DH. KMS, 60–2/42, Lef: 2.

¹³⁸ Kazmaz, **İpsiz Recep**, Türk Halk Kültürünü Araştırma ve Tanıtma Vakfı, Ank–1996, s. 111; Ergun Hiçyılmaz, **Kaldırım Şafakları İpsiz Recep**, (Yayınevi ve Tarih Yok), s. 15–16.

¹³⁹ İhsan Birinci, “**İpsiz Recep Çetesi**”, Hayat Tarih Mecmuası, Yıl: 2, Cilt: 2, Sayı: 10, 1 Kasım 1966, s. 72; Özel, **İzmit-Adapazarı**, s. 156–158.

havalisinde çetecilikle uğraşan, Sarıyer ve Taşocağı'nda saklanan Hırsto çetesini de bir gece baskını ile imha etmiştir¹⁴⁰. Şile'nin Yeniköy'ünde şekavetle meşgul olan Rumların faaliyetlerinin önüne geçmek için de Yeniköy'e baskınlar düzenlemiş ve Rumları yıldırıştır¹⁴¹. Bir keresinde Şile'de Rumların hayvanlarına el koymuştur. Bu durum şikâyet konusu olmuştur. Şikâyete göre; İpsiz Recep Reis, Müslüman, Hıristiyan hatta Kuvâ-yı Milliye demeden halkın hayvanlarını alıp, eşyalarını da gasp etmektedir. İpsiz Recep Reis bu şikâyete verdiği cevapta, yalnız Rumların hayvanlarını aldığını, Anadolu'ya geçen herkesi misafir etmesi dolayısıyla maddî sıkıntı çektiğini ve bu sebepten böyle bir yola başvurmak zorunda kaldığını söylemiştir¹⁴². İpsiz Recep Reis, İstanbul'dan Kandıra yoluyla kaçan asker, subay, komutan ve büyük zatlara birçok yardımlarda bulunmuştur. Takalarla silah ve cephane İpsiz Recep Reis'in bilgisi ve koruması dâhilinde kaçırılıp Anadolu'ya sevk edilmiştir¹⁴³. İpsiz Recep milis kuvveti daha sonra Orhan Gazi Müfrezesi adını almış ve Rum ve Ermeni çetelerine karşı mücadele vermeye devam etmiştir¹⁴⁴.

Rum ve Ermeni çeteleriyle mücadele eden milis kuvvetleri Kuvâ-yı Milliye'nin Yunanlılarla mücadelesine de ciddi katkı sağlamışlardır. Mesela Gebze havalisi kumandanlığı emrinde çalışan bir top ve 60 mevcutlu Arnavut

¹⁴⁰ Hiçyılmaz, **İpsiz Recep**, s. 16.

¹⁴¹ Özel, **İzmit-Adapazarı**, s. 163–165; İpsiz Recep Reis Şile civarına baskınlar yapmıştır. Rumları engellemek amacıyla yapılan bu baskınlar İstanbul Hükümeti tarafından “*abali ve memurin-i hükümete karşı gösterilen taziyek ve işkence*” olarak addedilmektedir. Bkz, **BOA. DH. EUM. AYŞ**, 44/76, Lef: 1, 2, 3, 4.

¹⁴² Çam, **İzmit Savaşları**, s. 137; “24.12.1921 tarihinde Agob limanına iltica eden Akçaşebirin Melen limanına merbut Mahmut oğlu Süleyman'ın Ceylanbahri ismindeki takası Kefken adasında bir çete tarafından taarruza uğramış ve kayıpta bulunan 800 kile fasülye, fındık, ceviz ve elma gasp” edilmiştir. Olayın Kefken'de geçmesi dolayısıyla burada bahsedilen çetenin İpsiz Recep milis kuvveti olduğunu zannediyoruz. Çünkü İpsiz Recep Reis Kefken havalisinde görev yapıyordu. Bkz, **BOA, DH. EUM. AYŞ**, 31/11; Şikâyetler ve milis kuvvetinin etkin mücadele göstermesi üzerine Osmanlı polisi de harekete geçmiş, İpsiz Recep Reis milis kuvvetini ortadan kaldırmak için çalışmalar yürütmüştür. Nitekim İpsiz Recep Reis milis kuvvetinden oldukları iddiasıyla bazı kişiler tutuklanıp İngiliz memuriyetine teslim edilmiştir. Bkz, **BOA. DH. KMS**, 61–2/24, Lef: 13, 15, 16, 17.

¹⁴³ Rahmi Apak, **İstiklal Savaşı'nda Garp Cephesi Nasıl Kuruldu**, TTK, Ank–1990, s. 174; Özel, **İzmit-Adapazarı**, s. 160; Silah ve cephanenin Anadolu'ya geçirilmesi noktasında büyük yararlılıkları olan İpsiz Recep Reis'in kendi kuvvetinin silah ve cephane ihtiyaçlarının karşılanması noktasında da millî amaçlar doğrultusunda faaliyet gösteren kişi ve teşkilatların büyük yardımları olmuştur. İpsiz Recep Reis milis kuvvetinin silah ve cephane ihtiyacının giderilmesi için Harbiye Nezareti'nde Eyüp Sabri Bey'in yardımıyla Karaağaç deposundan alınan cephane, Osman Saruhan Reis tarafından taka ile İpsiz Recep Reis'e iletilmiştir. Yine, Hafız Ragıp ve arkadaşları tarafından Eyüp Sabri Bey'in yardımlarıyla temin ettikleri yedi buçukluk bir top Kandıra havalisinde Yunan kuvvetleriyle mücadele eden İpsiz Recep Reis'e teslim edilmiştir. Nitekim bu yardımın sonucunda İpsiz Recep Reis milis kuvveti Kandıra'nın Pınar mevkii civarında Yunan kuvvetlerini geri püskürtmüş, üç adet yedi buçukluk top ve birçok ganimet elde etmeye muvaffak olmuştur. Bkz, İlyas Sami Kalkavanoğlu, **Millî Mücadele Hatıralarım**, Ekicigil Yayınevi, İst–1957, s. 79–81; İpsiz Recep Reis ile ilgili bir arşiv belgesinde de, Cebeciköy ahalisinden Hüseyin Oğlu Nazif Ağa ve Hamdi bin Mehmet ifadesine göre; İpsiz Recep Reis milis kuvveti birkaç defa köye gelerek ahaliden zorla para almıştır. Bkz, **BOA. DH. EUM. AYŞ**, 41/3, Lef: 5, 6, 7.

¹⁴⁴ Temel, **İşgal Yıllarında**, s. 210.

**Millî Mücadele Yıllarında Marmara Bölgesinde Faaliyet Gösteren, Müfrezeler,
Millî Kuvvetleri ve Çeteler (1918–1922)**

Kazım milis kuvveti bir nizamiye taburu ile birlikte 2 Ekim 1920 tarihinde Karaçam'da Ali Bey ve Fezziye sırtlarını Yunanlıların elinden kurtarmıştır. 160 mevcutlu Meto Hüseyin milis kuvveti de Gebze ve Havalisi Kumandanlığı tarafından Göynük'te görevlendirilmiştir¹⁴⁵.

Mütareke döneminde Üsküdar, Kısıklı, Bulgurlu ve Alemdağ bölgelerinde Laz Osman¹⁴⁶, İzmit kazasının Eseler köyünde Gebeşoğlu Mehmet Ağa, Yuvacıklı Mahmut Bey, Suadiyeli Müslüman Osman, Başdivan'ın Davulcular köyünden Kocabaş oğlu Rıza, Kandıra kazasının Şeyhler nahiyesinden Halit Monla, Akçaova nahiyesi Tokaçlar köyünden Ahmet Reis oğlu Monla Rıfat, Kaymas nahiyesinden Halit Pehlivan, Adapazarı kazasından Meto Hüseyin, Sabri Bey, Geyve'den Hafız Fuat Efendi, Sapanca'dan Mehmet Cemal, Karasu'da İpsiz Recep, Halim Kaptan, İsmail Reis, Yahya Kaptan, Bulgar Sadık, Arnavut Kazım, Arnavut Kara Arslan, İdris, Esat Kaptan, Derviş Kaptan, Bayram Kaptan, Yavuz Fehmi, Halil Kaptan, Akıncı Bedri, Arap Ali, Kardeşko Hasan, İznik ve Geyve mıntıkasında Cemal Bey (Gökbayrak) gibi milis kuvvet ve müfrezeleri sayesinde Ermeni ve Rum çetelerinin faaliyetlerinin önüne geçilmiştir¹⁴⁷.

Trakya bölgesinde milis kuvvet ve müfrezelerinin oluşumu Trakya-Paşaeli Cemiyeti'nin örgütlemesi ve yardımlarıyla olmuştur. 7 Kasım 1918'de Edirne'de kurulan bu cemiyetin gayesi “memleketin hakkı hâkimiyet ve tamamîyetini kanun dairesinde müdafaa ve istihşaldır”¹⁴⁸. Nitekim Trakya'da Rum çetelerinin faaliyetlerini artırmaları, Müslüman-Türk tebaaya mezalim yapmaları¹⁴⁹ neticesinde Trakya-Paşaeli Cemiyeti boş durmamış, milis kuvvet ve müfrezeleri oluşturmak suretiyle Rum çete faaliyetlerinin önüne geçmek için büyük gayret göstermiştir. Mesela 29 Ekim 1919 günü, Balkan muharebelerinde Demirköy kazası civarındaki evleri tahrip edilmiş olan Boyalıdere köyü ahalisinden Arif Hoca, Emin oğlu Hasan, Yusuf oğlu Hasan ve kardeşi Mehmet, Molla Mehmet oğlu Mustafa, evlerini tamir etmek için gittikleri Demirköy'den geri dönerken Vize kazasına bağlı Yenice köyü yakınlarında silahlı Rum çeteleri tarafından dağa kaldırılıp katledilmişlerdir¹⁵⁰. Rumların bu taşkınlıklarını görmezden gelen Yunanlılar, Müslüman-Türk tebaayı komite teşkil edecekleri bahanesiyle tevkif etmeye kalkmışlardır¹⁵¹. Oysa kendileri Müslüman-Türk tebaaya karşı çete

¹⁴⁵ Kazım Aras, **İstiklal Savaşı'nda Kocaeli Bölgesi'nde Harekât**, Askerî Mecmuanın Tarih Kısmı, Sayı: 43, İstanbul Askerî Matbaa, İst-1936, s. 49–50; Yine bir arşiv belgesinde de Arnavut Kazım'ın Derince fenerinde demirli bulunan bağkapanı mavnacılarından Salih, Amasralı Mustafa Reis ve İsmail Kaptan'ın mavnalarını bastığı, para ve hamulelerinin bir kısmını da gasp ettiği yazılmaktadır. Bkz, **BOA. DH. EUM. AYŞ**, 5/89, Lef: 1, 2.

¹⁴⁶ **Alemdar**, 9 Ağustos 1336/1920, Nr: 594–2894, s. 2.

¹⁴⁷ Yüce, **Kocaeli Tarih**, s. 75; Öztüre, **İzmit Tarihi**, s. 162; Şapolyo, **Kuvâ-yı Milliye Tarihi**, s. 125–128.

¹⁴⁸ Bıyıkhoğlu, **Trakya'da Millî Mücadele**, Cilt: I, s. 128–129; Karaçam, **Trakya**, s. 12.

¹⁴⁹ Bıyıkhoğlu, **Trakya'da Millî Mücadele**, Cilt: I, s. 200–203.

¹⁵⁰ Zekai Güner, **Trakya-Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin Kuruluşu ve Faaliyetleri**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ank-1998, s. 107.

¹⁵¹ **BOA, DH. EUM. AYŞ**, 15/42, Lef: 7.

teşkilatları oluşturuyor, çetelerin işlerini de Yunan Hatt-ı Fasil Kumandanlığı tarafından karşıyorlardı¹⁵². Müslüman-Türk tebaa da, Rum çete faaliyetlerinin artarak devam etmesi üzerine milis kuvvetleri oluşturulmasının gerekliliği yönünde bir kanaat ortaya çıkmıştır. Mustafa Kemal Paşa da, Trakya'da Trakya-Paşaeli Cemiyeti'nin milis kuvvetler oluşturması gerektiğini Cafer Tayyar Bey'e gönderdiği telgrafta şu cümlelerle ifade etmiştir: "Garbî Trakya Müslüman komitesine teşvikatı lâzımede bulunulmak ve Şarkî Trakya tarafından da Yunanlıların ve yerli Rumların teşkilat ve teşebbüsüne karşı teşkilat ve teşebbüsüne mütekalibeye azamî gayretle girişilmesi, Sivas Kongresi nizamnamesinin lahikasına tevfikan müsella millî müfrezeler teşkili ve bu hususta azamî muaveti hafiyede bulunması ve vaz'ulceyş tebdili ile istihsal olunamayan fevaidin bu suretle telafisi lazımdır"¹⁵³. Bunun üzerine I. Kolordu Komutanı Cafer Tayyar Bey, Mustafa Kemal Paşa'nın talimatına göre, Tümen komutanlarına 14 Ocak 1920'de gizli bir emir göndermiş ve "Rum siyasî teşkilatını ve Rum çetelerini jandarma ve ordu kuvvetiyle ortadan kaldırmak mümkün olamamaktadır. Türklerin Avrupa'da son toprak parçası olan Doğu Trakya'nın muhafazası, ancak Müdafaa-i Hukuk Nizamname'sinin ve lahikasının tamamıyla tatbik edilmesine ve bu nizamname lahikasının emrettiği silahlı teşkilatın yapılmasına bağlıdır. Trakya-Paşaeli Cemiyeti şimdiye kadar, bu nizamnameye göre gerekli teşkilatı yapamamıştır. Durumun nezaketi, ordunun gizli olarak yardım etmesini icap ettirmektedir" demiştir¹⁵⁴. Ocak 1920 ortalarında da Trakya-Paşaeli Cemiyeti Edirne'de bir kongre düzenlemiştir. Bu kongrede, yerli Rumların faaliyetlerinin önüne geçmek için silahlı millî müfrezelerin oluşturulmasına, bu işle uğraşmak üzere de Müdafaa-i Hukuk Heyeti Muvakkatesi'nin kurulmasına karar verilmiştir. Fakat İstanbul'un resmen işgali hadisesine kadar millî müfrezeler teşkil edilememiştir¹⁵⁵. İstanbul'un işgalinden sonra 31 Mart 1920 tarihinde toplanan Lüleburgaz Kongresi'nde, Trakya'da yabancıların gerçekleştireceği işgale ve iç ihtilal hareketlerine karşı müdafaa ve mukavemet kararı alınmıştır¹⁵⁶. Bu kongrelerde silahlı müfrezeler oluşturulması kararlaştırılmıştır. Bununla da yerli Rumların Trakya'yı Yunanistan'a bağlama yönündeki siyasî amaçlarının önüne geçilmesi hedeflenmiştir¹⁵⁷. 9-13 Mayıs 1920 tarihleri arasında toplanan Edirne kongresi'nde de, "Trakya'nın Yunanlılar tarafından işgaline veya bu maksadı teshil için dâhilen vuku bulacak her türlü ihtilal hareketine karşı mukavemet ve

¹⁵² BOA, DH. KMS, 60-2/51, Lef: 1, 2.

¹⁵³ Atatürk, **Nutuk-Vesikalar-**, s. 1220 (Vesika-149); Mümessil-i siyasilik istihbaratına ait ve Ağustos 1922 tarihli bir bilgiye göre; Ankara, Karadeniz ve Bulgaristan tarihiyle Trakya'ya milis kuvvet ve müfrezeleri sevk etmiştir. Bkz, **TİTE**, Kutu No: 49 Belge No: 70.

¹⁵⁴ Bıyıklıoğlu, **Trakya'da Millî Mücadele**, Cilt: I, s. 204-205.

¹⁵⁵ Alınan karara göre Doğu Trakya'da "Bekeçi-korucu" ismi altında 3.000 kişilik bir millî teşkilatın kurulması kararlaştırılmıştır. Bkz, Güner, **Trakya-Paşaeli**, s. 108-109; Bıyıklıoğlu, **Trakya'da Millî Mücadele**, Cilt: I, s. 137.

¹⁵⁶ Güner, **Trakya-Paşaeli**, s. 114-117; Bıyıklıoğlu, **Trakya'da Millî Mücadele**, Cilt: I, s. 216.

¹⁵⁷ Karaçam, **Trakya**, s. 30.

**Millî Mücadele Yıllarında Marmara Bölgesinde Faaliyet Gösteren, Müfrezeler,
Millî Kuvvetleri ve Çeteler (1918–1922)**

müdafa edilecektir” yönünde bir karar alınmıştır¹⁵⁸. Bu karar; Trakya'nın, işgallere ve Rum çetelerinin faaliyetlerine karşı kayıtsız kalmayacağını da bir göstergesidir. Nitekim Cafer Tayyar Bey'in gayretleri neticesinde Edirne, Uzunköprü ve İpsala'da kurulan gönüllü millî müfrezeler 100 kişilik Ahırköprülü Ahmet Bey müfrezesi, 100 kişilik Teğmen İbrahim Hakkı ve Hüseyin müfrezesi, 50 kişilik Merkez Mıntıka müfrezesi, 20 kişilik Gönüllü Hüseyin Bey bölüğü, 25 kişilik Yolageldili İbrahim ve Halil müfrezesi, 258 kişilik Uzunköprü'de Süvari Binbaşı Nidai Bey müfrezesi, 28 kişilik Uzunköprü'de Büyükçekmeceli Arnavut Ali Bey müfrezesi, 23 kişilik Hafız Recep Efendi idaresinde Babaeski müfrezesi, 35 kişilik Behçet Efendi idaresinde Kuvâ-yı Seyyare (Behçet Hilmi ve Çolak Sabri), Millî Kırklareli bölüğü ve Millî İpsala bölüğüdür¹⁵⁹. Ayrıca; Batı Trakya'da 300 kişilik Ali Fuat, Dramalı Osman, Daniyalı Canbaz Hüseyin, 50 kişilik Karabekir milis kuvveti ve 40 kişilik Topal Kadir milis kuvveti, Fuat Balkan'ın 18 kişilik milis kuvveti ile Yüzbaşı Murat'ın Uzunköprü milis kuvveti, Edirne Meriç yöresinde İbrahim Akıncı müfrezesi faaliyet gösteriyordu¹⁶⁰. Şaban takma adıyla 40–50 kişilik İbrahim Akıncı müfrezesinin de Rum çeteleriyle başarılı mücadeleleri olmuştur¹⁶¹. Bu milis kuvvetleri faaliyetleri esnasında I. Kolordu Komutanlığı'ndan da bazı destekler görüyorlardı¹⁶². Keşan, Uzunköprü ve İpsala yöresinden hazırlanan 348 kişilik Binbaşı Nidai Bey gönüllü milis kuvveti de Yunan işgali neticesinde Hadımköy-Sinekli bölgesinde yerli Rum çetelere karşı bölgenin asayişini korumak ve halkı savunmakla görevlendirildi¹⁶³. Feyyaz ve Kurt Hamza milis kuvvetleri de Trakya'da faaliyet gösteren kuvvetli milis kuvvetlerindendirler¹⁶⁴. Bu milis kuvvet ve müfrezelerinin oluşturulmasında Trakya İhtilal Komitesi'nin de rolü vardır¹⁶⁵.

Kırklareli bölgesinde 14 kişilik İrfan Bey milis kuvveti, yerli Rum çetelerinin faaliyetlerinin önüne geçmek maksadıyla oluşturulmuştur. İrfan Bey, Rum çetelerine karşı saldırılar düzenlemiş, neticesinde de Rum çetelerinin faaliyetlerinin önüne geçmiştir¹⁶⁶. Filibeli Hüseyin müfrezesi Kırklareli bölgesinde faaliyet göstermiştir. Yunanlılara ve yerli Rum çeteleri üzerlerine baskınlar düzenlemiş, Rumların çete hareketlerini önlemek için çaba harcamıştır¹⁶⁷. Köylü Mehmet milis kuvveti Çorlu-Lüleburgaz-Babaeski demiryolu hattının kontrol altında tutulmasını sağlamak için çalışmıştır. Katranca demiryolu köprüsünü havaya uçurmuş ve Yunanlıların demiryolu

¹⁵⁸ Güner, **Trakya-Paşaeli**, s. 136; Bıyıklıoğlu, **Trakya'da Millî Mücadele**, Cilt: I, s. 288.

¹⁵⁹ Bıyıklıoğlu, **Trakya'da Millî Mücadele**, Cilt: 1, s. 324; Karaçam, **Trakya**, s. 55, 148–149.

¹⁶⁰ Karaçam, **Trakya**, s. 55, 148–149; Bıyıklıoğlu, **Trakya'da Millî Mücadele**, Cilt: I, s. 325.

¹⁶¹ Karaçam, **Trakya**, s. 119–124.

¹⁶² Karaçam, **Trakya**, s. 43.

¹⁶³ Karaçam, **Trakya**, s. 44.

¹⁶⁴ **TİTE**, Kutu No: 51 Belge No: 129.

¹⁶⁵ Serez, **Tekirdağ**, s. 94–95.

¹⁶⁶ Karaçam, **Trakya**, s. 129–132.

¹⁶⁷ Karaçam, **Trakya**, s. 134–142.

kullanımının önüne geçmiştir¹⁶⁸. Yüzbaşı Mazhar Bey milis kuvveti Demirköy de Fatih dökümhanesi yakınlarındaki Rum çetelerine ve Yunan jandarma karakollarına baskınlar düzenleyip birçok başarılar elde etmiştir¹⁶⁹. Trakya Fedaileri adlı grup da Kırklareli Yunan işe deposuna basıp bombalamışlardır. Ayrıca Güngörmez'de Yunanlıların erzak kolunu basmışlardır¹⁷⁰.

Oluşturulan bu milis kuvvet ve müfrezelerinin amacı; asayiş ve emniyetin olmadığı Trakya'da Müslüman-Türk ahaliyi Rum çeteleri ve yunanlıların zulümlerinden korumaktır. Çünkü yerli Rumlar ve Yunanlılar, Müslüman-Türk ahalinin evlerini yağma ediyorlar, kadınların ziynet eşyalarını gasp ediyorlar, Kuvâ-yı Milliyeci olan şahısları yakalayıp katlediyorlardı¹⁷¹. Fakat bütün bu hüsnüniyetle yapılan çalışmalar Osmanlı Hükümeti nazarında kabul görmüyordu. Osmanlı Hükümeti'ne göre bu milis kuvvetleri Rumlara zulmeden şaki gruplarıydı¹⁷².

b) Türk Çeteleri

Mütareke döneminde Türk milis kuvvetleri, müfrezeleri, Rum ve Ermeni çetelerinin faaliyetlerinin yanında yine Türkler tarafından teşkil edilen ve bölge halkının para, mal ve değerli eşyalarını gasp eden çeteler de faaliyet göstermişlerdir. Bu çetelerden bazıları siyasî amaçla hareket etmişlerdir. Bazıları da herhangi bir siyasî amacı olmayan, sadece ceplerini doldurma gayreti içerisinde olan "adî" çetelerdir. Mesela Eski İzmit Mutasarrıfı İbrahim Bey'in Çerkes ve Abazalardan oluşturduğu çete, bu amaçla Müslüman-Türk ahali üzerinde baskı kurmuş, halka birçok eziyetlerde bulunmuştur. Çete masraflarının karşılanması noktasında da İzmit'in ileri gelenlerini haraca bağlamıştır. Ayda 10 lira vermeyen 200 kişi Yunanlılara tutuklatılmıştır¹⁷³. İbrahim Hakkı Bey çete efradına 100 lira, çete reislerine ise 150 lira maaş vermiştir¹⁷⁴. İbrahim, Fuat ve Abaza Mustafa'nın birlikte teşkil ettikleri ve Yunanlılar tarafından da desteklenen bu çete, Aralık 1920'de Üçgaziler köyünün bütün zahire ve hayvanlarını kaldırıp kendi köylerine götürmüşlerdir. Çakırköy köyünde Hafız Abdullah Ağa'nın hanesini basıp, birçok eşya ve 1000 lirasını gasp etmişlerdir. İzmit sakinlerinden Ahmet Ağa'nın beş yaşındaki çocuğunu kaçırap yüklü miktarda fidye almışlardır. İzmit'in Ömer Ağa mahallesinde Arabacı İlyas Efendi'yi dağa kaldırmışlar; altın, evrak-ı nakdiye ve 3000 lirasını aldıktan sonra serbest bırakmışlardır. İzmit havalisinde basmadık köy bırakmamışlar, girdikleri köylerde kadın ve kızlara da tecavüz etmişlerdir. Bölgede yaşayan halk bu zulümlerden ırz ve canlarını kurtarmak için İstanbul'a

¹⁶⁸ Karaçam, *Trakya*, s. 167, 205.

¹⁶⁹ Karaçam, *Trakya*, s. 159–164.

¹⁷⁰ Serez, *Tekirdağ*, s. 98–99.

¹⁷¹ Karaçam, *Trakya*, s. 204.

¹⁷² BOA, DH. EUM. AYŞ, 19/47.

¹⁷³ Turan, *Yunan Mezalimi*, s. 15.

¹⁷⁴ Yüce, *Kocaeli Tarih*, s. 80.

**Millî Mücadele Yıllarında Marmara Bölgesinde Faaliyet Gösteren, Müfrezeler,
Millî Kuvvetleri ve Çeteler (1918–1922)**

göç etmeye başlamıştır¹⁷⁵. Ayrıca Yunan, Rum ve Ermeni çeteleriyle birleşerek İzmit havalisinde 600 civarında haneyi basmışlar, ahaliyi de katletmişlerdir¹⁷⁶. Bu çetenin zulümleri dolayısıyla İzmit, Adapazarı ve Kandıra havalisinde asayişin temini mümkün olamamıştır¹⁷⁷.

Çerkes Bekir de Marmara Bölgesi'nde icra-yı şekavet eden çetelerden biridir. Üsküdar'da teşkilat kurmak için faaliyet göstermiştir¹⁷⁸. Faaliyetleri boyunca İngilizler tarafından himaye edilmiştir. Çerkes Bekir çetesi İngilizlerin yardımlarıyla Çatalca ve havalisine azimet etmişler, Çatalca'daki milis kuvvetleriyle bağlantı kurmaya çalışmışlar, milis kuvvetlerinin hareketleri tetkik edip İngilizlere rapor etmişlerdir¹⁷⁹. Çerkes Bekir çetesini Abazalardan takviye etmek suretiyle 1000 kişiye çıkarmak için gayret göstermiştir. Bunun için gerekli olan para da kendisinde mevcuttur. Çünkü Rumlar ve İngilizler tarafından kendisine 10.000 lira tahsis edilmiştir¹⁸⁰. Yine Çerkes Bekir'in yardımıyla Rüştü ve iki arkadaşı tarafından 150 kişilik bir çete oluşturulmuştur. Oluşturulan bu çetenin hedefi İslam köyleridir. Çete yaptığı eylemleri Kuvâ-yı Milliye'ye ve İttihatçılara yüklemeye çalışmaktadır. Çerkes Bekir'in yardım ve yataklığı ile Kuvâ-yı Milliyeçiler ve İttihatçılar tevkif edilmek istenmiştir¹⁸¹. Rüştü Çetesi, 28 Nisan 1921'de Karaburun'a gelerek Yeniköy ahalisinden 187 lira para gasp etmişlerdir¹⁸². Çete Terkos'a geldiğinde de bir bakkaldan 15 lira gasp etmiştir¹⁸³. Rüştü çetesine mensup Ormanlı Şeref 11 Mayıs 1921'de Korkullu köyüne gelmişler, köy ahalisinden 95 tüfek, 40 rolover, 30 çift çorap, 30 çift ayakkabı, 30 takım elbise ve 5 kuzu istemişlerdir. Köylünün bunları verecek kudretinin olmadığını anlayınca da 100 lira ve 2 mavzer tüfeğini alıp gitmişlerdir¹⁸⁴. Rüştü Çetesi kısa zamanda nüfusunu 350–400 kişiye çıkarmıştır. 13 Mayıs 1921 tarihinde kendilerini Kuvâ-yı Milliye mensubu olarak tanıtmışlar ve Kilyos'u basmışlardır. Halkı köy kahvesine toplayıp teker teker aramışlar ve üzerlerinden çıkan bütün değerli eşyaları gasp etmişlerdir. Bakal İsmail'in 35 lirasını aldıktan sonra köy muhtarı Yusuf ve kâhyanın mahdumu İbrahim'i de yanlarına alarak Marmaradere istikametine gitmişlerdir. Rüştü Çetesi elemanlarından Laz Eşref Kaptan ve adamları 14 Mayıs 1921'de Çatalca civarında bir Ermeni köyünü basmışlar, Ligor oğlu Basil, Nikola oğlu Panayot, Sığırtmaç Yorgi oğlu Nikolaki, Dimitri oğlu Yovan ve on kadar öküz ve ineği de alarak Gümüşpınar mevkiine

¹⁷⁵ BOA, DH. KMS, 60–2/16, Lef: 1, 2, 3.

¹⁷⁶ BOA, DH. KMS, 60–2/39, Lef: 1, 2, 3, 4.

¹⁷⁷ BOA, DH. KMS, 60–1/19, Lef: 1, 2, 3, 4.

¹⁷⁸ TİTE, Kutu No: 50 Belge No: 100.

¹⁷⁹ TİTE, Kutu No: 64 Belge No: 140.

¹⁸⁰ TİTE, Kutu No: 64 Belge No: 129; Rum müdafaa-i milliyesi tarafından Çerkes Hamit'e 200 kişilik bir çete kurdurulmuştur. Çete Kuvâ-yı Milliye ile mücadele edecektir. Ayrıca Rum müdafaa-i milliyesince de 1500 lira para yardımında bulunulmuştur. Bkz, TİTE, Kutu No: 55 Belge No: 69.

¹⁸¹ TİTE, Kutu No: 64 Belge No: 136; TİTE, Kutu No: 64 Belge No: 127.

¹⁸² BOA, DH. KMS, 60–2/31, Lef: 2, 9.

¹⁸³ BOA, DH. KMS, 61–1/24, Lef: 5.

¹⁸⁴ BOA, DH. KMS, 61–1/34, Lef: 2, 3.

götürüp katletmişlerdir¹⁸⁵. Bu çete hakkında İstanbul'daki makamlar nezdinde araştırma yapılmış ve araştırma sonucunda bu çetenin ne İstanbul'daki makamlarla ne de Ankara ile herhangi bir bağının olmadığı sonucuna varılmıştır. Nitekim Kilyos halkı da bu çetenin Kuvâ-yı Milliye adı altında icra-yı şekavet yaptığını ifade etmiştir¹⁸⁶.

Arnavut Ali Bey'in 90 kişilik çetesi de Kuvâ-yı Milliye namını kullanarak icra-yı şekavet etmiştir. Kırklareli'nin Vize kazası Midye nahiyesi Sevres iskelesine çıkmışlar ve Ayastafanos köyünde Konstantinidis namında birisinden 1.500 lira gasp etmişlerdir¹⁸⁷. Çete Edirne'nin Karadeniz sahilleriyle Üsküdar ve Çatalca sahillerinde icra-yı şekavet etmiştir. Edirne valisi Kırklareli mutasarrıfına bu çetenin Kuvâ-yı Milliye ile bağlantısının olmadığını, ahaliyi soymak maksadıyla teşekkül etmiş İstanbul feneri civarında oturan Lazlardan oluşan bir çete olduğunu bildirmiştir. Bu çete Liman köyü ahalisinden de birçok erzak gasp etmiş, daha sonra da takalarla İstanbul'a avdet etmişlerdir¹⁸⁸.

Adi şekavetle meşgul olan çetecilerden birisi de Küçük Arslan'dır. 200 kişiyi mütevaciz çetesiyle Taşköprü nahiyesi civarında icra-yı şekavet etmiştir. Çete efradının birçoğu köylülerden ve bekçi olarak bu köylere gelen Arnavutlardan oluşmaktadır. Mesela 29 Ekim 1919'da Darıcalı iki kır bekçisi bu çete katledilmiştir¹⁸⁹. Kuvâ-yı Milliyeci Yahya Kaptan müfrezesi ile de arası açık olan Küçük Arslan çetesi, Gebze'de Yüzbaşı Nail tarafından Yahya Bey'e karşı kullanılmıştır. Nitekim Yüzbaşı Nail Bey'in desteğiyle icra-yı şekavet eyler hale gelen Küçük Arslan çetesi, işlediği cürümlerin sorumluluğunu da Kuvâ-yı Milliye'ye mensup milis kuvvet ve müfrezelerinin üzerlerine atmıştır¹⁹⁰. Müslüman-Türk ve Rum köylere yaptığı baskınları Yahya Kaptan'ın üzerine yıkınca Rumlar şikâyetle bulunmuşlar, İstanbul Hükümeti de Yahya Kaptan hakkında tutuklama kararı çıkartmıştır¹⁹¹. Neticesinde de Yahya Kaptan bu gibi çetelerin faaliyetleri ve Rumların şikâyetleri neticesinde 8 Ocak 1920 tarihinde şehit edilmiştir¹⁹².

Bahsettiğimiz bu çetelerin yanında İsmail Kaptan¹⁹³, Kuru Ali, Kuru İbrahim, Abbas'ın Mehmet, Harhar Ali, Hışır Mehmet, Hüsnü, Taşköprülü Nuri, Kuru İbrahim ve Kazım gibi çeteler¹⁹⁴ Marmara bölgesinde faaliyet

¹⁸⁵ BOA, DH. KMS, 61-1/59, Lef: 2, 3.

¹⁸⁶ BOA, DH. KMS, 61-1/21, Lef: 7, 8, 13.

¹⁸⁷ M. Tayyip Gökbilgin, *Millî Mücadele Başlarken*, Cilt: II, TTK, Ank-1965, s. 220.

¹⁸⁸ Gökbilgin, *Millî Mücadele Başlarken*, Cilt: II, s. 221.

¹⁸⁹ BOA, BEO, Umumî No: 347234; BOA, DH. KMS, 57-1/39, Lef: 1, 2, 4.

¹⁹⁰ Özdemir, *Yahya Kaptan*, s. 50.

¹⁹¹ BOA, DH. KMS, 57-1/39; BOA, BEO, Umumî No: 347234.

¹⁹² *İkdam*, 12 Ocak 1336/1920, Nr: 8232, s. 3; Özdemir, *Yahya Kaptan*, s. 69-75; BOA, DH. EUM. AYŞ. 31/2.

¹⁹³ Bu çetenin Kuvâ-yı Milliye'ye taraftar olduğu hakkında herhangi bir bilgi yoktur. Kandilli, Çavuşbaşı, Karanlıkdere, Bozadere ve Dëğirmendere cihetlerinde icra-yı şekavet eylemiştir. Kandilli'de Ermenilerden bazılarını kaçırp geri verilmesi karşılığında fidye almıştır. Bkz, BOA, DH. KMS, 61-2/1.

¹⁹⁴ Yüce, *Kocaeli Tarih*, s. 64.

**Millî Mücadele Yıllarında Marmara Bölgesinde Faaliyet Gösteren, Müfrezeler,
Millî Kuvvetleri ve Çeteler (1918–1922)**

göstermişler, hem Müslüman-Türk tebaa hem de Hıristiyan tebaaya karşı zulümler ika eylemişlerdir.

SONUÇ

Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasından sonra Osmanlı topraklarına yönelik işgallerin başlaması Rum ve Ermeni tebaayı heyecanlandırmıştır. Rumlar ve Ermeniler “ortak düşman” olarak addettikleri Müslüman-Türk tebaaya karşı birlik içerisinde hareket etmişlerdir. Rum Patrikhanesi ve Ermeni Patrikliği nihaî hedefleri için birbirlerini desteklemişlerdir. Nitekim Mütareke döneminde “Megali İdea” hedefi doğrultusunda oluşturulan Rum çetelerinin faaliyetlerine Ermeni çeteleri tarafından da yardım edilmiştir. Rum ve Ermeni çeteleri Marmara Bölgesi'nde Müslüman-Türk tebaayı imha siyaseti uygulamışlardır. Şehir ve köyleri birer birer basmışlar, kadın, kız, çoluk, çocuk demeden katletmişlerdir. Müslüman-Türk tebaayı topraklarından göçe zorlamak, boşalan yerlere kendi yandaşlarını iskân ettirmek, bu suretle de Avrupa kamuoyunda bölgedeki Rum nüfusunu Müslüman-Türk unsurdan fazla göstermeye çalışmışlardır.

Mütareke döneminde Marmara Bölgesi'nde faaliyet gösteren milis kuvvet ve müfrezeleri de bölgedeki Rum ve Ermenilerin zulümlerinin önüne geçme gayretlerinin neticesi teşekkül etmiş teşkilatlardır. Karakol Cemiyeti'nin büyük katkısı bulunan bu milis kuvvetleri Marmara Bölgesi'ndeki Rum ve Ermeni çeteleriyle mücadele etmişlerdir. Bölgede Rum ve Ermeni faaliyetlerini en aza indirmek için gayret göstermişlerdir. Yunanlıların bölgedeki faaliyetleri karşısında da azimle mücadele vermişlerdir. Yunanlılara ciddi kayıplar verdirmişlerdir. Bu milis kuvvet ve müfrezeleri çalışmalarını boyunca Yunan, Rum ve Ermeni çetelerinin zulümlerinden bıkmış olan Müslüman-Türk unsur tarafından maddî ve manevî birçok destek görmüşlerdir. Bu milis kuvvet ve müfrezeleri, Türk olan fakat Türklere zulmeden çetelerle de mücadele etmişlerdir. Kuvâ-yı Milliye ile de ilişki içerisinde olmuşlar ve Millî Mücadele'nin başariya ulaşmasında ciddi katkılar sağlamışlardır.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi (TİTE)

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA)

Babıâli Evrak Odası (BOA, BEO)

Dâhiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Asayiş Kalemî (BOA, DH. EUM. AYŞ)

Dâhiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Evrak Odası (DH. EUM. VRK)

Dâhiliye Nezareti Umur-ı Mahalliyeye-i Vilâyât Müdüriyeti (BOA, DH. UMVM)

Dâhiliye Nezareti Kalem-i Mahsus Müdüriyeti (BOA, DH. KMS)

Meclis-i Vükela Mazbataları (BOA, MV)

Gazeteler

Alemdar
Takvim-i Vekayi
Açıksöz
İkdam

Kitaplar

Adıvar, Halide Edip, **Türk'ün Ateşle İmtihanı**, Birinci Basım, Özgür Yayınları, İst-2004.

Apak, Rahmi, **İstiklal Savaşı'nda Garp Cephesi Nasıl Kuruldu**, TTK, Ank-1990.

Aras, Kazım, **İstiklal Savaşı'nda Kocaeli Bölgesi'nde Harekât**, Askerî Mecmuanın Tarih Kısmı, Sayı: 43, İstanbul Askerî Matbaa, İst-1936.

Arşiv Belgelerine Göre Balkanlar'da ve Anadolu'da Yunan Mezalimi II Anadolu'da Yunan Mezalimi, Devlet Arşivler Genel Müdürlüğü Yayınları, Ank-1996.

Atatürk, M. Kemal, **Nutuk (1919-1927)**, Yay. Haz: Zeynep Korkmaz, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ank-2005.

Bıyıklıoğlu, Tevfik, **Trakya'da Millî Mücadele**, Cilt: I, Üçüncü Basım, Ank-1992.

Cebesoy, Ali Fuat, Millî Mücadele Hatıraları,

Criss, Bilge, **İşgal Altında İstanbul**, İkinci Basım, İletişim Yayınları, İst-1994.

Çelebi, Mevlüt, **Millî Mücadele Döneminde Türk-İtalyan İlişkileri**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ank-2002.

Güler, Ali, **İşgal Yıllarında Yunan Gizli Teşkilatları**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ank-1988.

Güner, Zekai, **Trakya-Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin Kuruluşu ve Faaliyetleri**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ank-1998.

Hiçyılmaz, Ergun, **Kaldırım Şafakları İpsiz Recep**, (Yayınevi ve Tarih Yok).

Kalkavanoğlu, İlyas Sami, **Millî Mücadele Hatıralarım**, Ekicigil Yayınevi, İst-1957.

Kansu, Mazhar Müfit, **Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber**, Cilt: 1, İkinci Basım, TTK, Ank-1986.

Kansu, Mazhar Müfit, **Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber**, Cilt: 2, TTK, Ank-1968.

Karaçam, Nazif, **Ulusal Kurtuluş Savaşında Trakya**, (Yayıml Yeri ve Tarih Yok).

Kazmaz, **İpsiz Recep**, Türk Halk Kültürünü Araştırma ve Tanıtma Vakfı, Ank-1996.

Özdemir, İlder, **Yahya Kaptan**, Körfez Gazetesi Yayınları, Gebze-1977.

Özel, Sabahattin, **Millî Mücadele İzmit-Adapazarı ve Atatürk**, Derin Yayınları, İst-2005.

Millî Mücadele Yıllarında Marmara Bölgesinde Faaliyet Gösteren, Müfrezeler,
Millî Kuvvetleri ve Çeteler (1918–1922)

Öztüre, Avni, **İzmit Tarihi –Nikomedia Yöresindeki Yeni Bulgularla-**, Çeltüt Matbaası, İst–1981.

Serez, Mehmet, **Atatürk ve Millî Mücadele’de Tekirdağ**, Tekirdağ Valiliği Yayınları, Tekirdağ–2004.

Simavi, Lütfi, **Osmanlı Sarayı’nın Son Günleri**, Hürriyet Yayınları, İst–ty.

Sofuoğlu, Adnan, **Kuvâ-yı Milliye Dönemi’nde Kuzeybatı Anadolu (1919–1921)**, Genelkurmay Basımevi, Ank–1994.

Sofuoğlu, Adnan, **Millî Mücadele Dönemi’nde Kocaeli**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ank–2006.

Sonyel, R. Salahi, **Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika**, Cilt: I, Üçüncü Basım, T.T.K, Ank–1995.

Şapolyo, Enver Behnan, **Kuvâ-yı Milliye Tarihi Gerilla**, Yıldız Matbaacılık, Ank–1957.

Tansel, Selahattin, **Mondros’tan Mudanya’ya Kadar**, Cilt: 1, Millî Eğitim Basımevi, İst–1991.

Temel, Mehmet, **İşgal Yıllarında İstanbul’un Sosyal Durumu**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ank–1998.

Tevetoğlu, Fethi, **Millî Mücadele Yıllarındaki Kuruluşlar**, İkinci Basım, TTK, Ank–1991.

Türk İstiklal Harbi I Mondros Mütarekesi ve Tatbikatı, Üçüncü Basım, Genelkurmay Yayınları, Ank–1999.

Uras, Şükrü, **Yahya Kaptan**, Akba Yayınevi, İst–1968.

Yalkın, M. Razi, Anlatan: M. Sadık Poğda, **Bulgar Sadık**, İkinci Basım, Gün Basımevi, İst–1944.

Yalkın, M. Razi, Hazırlayan: Serpil Sürmeli, **Bir Türk Casusunun Mütareke Hatıraları**, Atatürk Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Erzurum–2007.

Yüce, Rifat, **Kocaeli Tarih ve Rehberi**, Türk Yolu Matbaası, İzmit–1945.

Makaleler

Adnan Sofuoğlu, “**Anadolu Üzerindeki Yunan Hedefleri ve Mütareke Dönemi Fener Rum Patrikhanesinin Faaliyetleri**”, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Cilt: X, sayı 28, Mart–1994.

Cevdet Yakup Baykal, “**İstiklal Harbi’nin İlk Şehidi: Yahya Kaptan**”, Tarih ve Coğrafya Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 1, 1959.

Doğan Ersoy, “**Alaşehir Kuva-yı Milliye Hareketi’nin Malî Kaynakları**”, Millî Mücadele’de Alaşehir Kongresi (6–25 Ağustos 1919), Anadolu Matbaacılık, İzmir–1988.

Ertuğrul Zekai Ökte, “**Yunanistan’ın İstanbul’da Kurduğu Gizli İhtilal Cemiyeti: Kordus**”, Belgelerle Türk Tarihi Dergisi, Sayı: 40, Ocak–1971.

Fahri Can, “**Birinci Dünya Savaşı’ndan Sonra İlk Millî Kuvvet Nasıl kuruldu?**”, Yakın Tarihimiz, Cilt: 1, (Yayımlanma Yeri ve Tarihi Yok), s. 334–335.

Fahri Can, “**Birinci Dünya Savaşı’ndan Sonra İlk Millî Kuvvet Nasıl kuruldu?**”, Yakın Tarihimiz, Cilt: 1, (Yayımlanma Yeri ve Tarihi Yok), s. 394–395.

- Fahri Can, “**Birinci Dünya Savaşı’ndan Sonra İlk Millî Kuvvet Nasıl kuruldu?**”, Yakın Tarihimiz, Cilt: 2, (Yayımlanma Yeri ve Tarihi Yok), s. 28–29.
- Fahri Can, “**Karakol Cemiyeti Nasıl kurulmuştu?**”, Yakın Tarihimiz, Cilt: 4, (Yayımlanma Yeri ve Tarihi Yok).
- Fahri Can, “**Kurmay Albay Bakkal Todori’nin Hikâyesi**”, Yakın Tarihimiz, Cilt: 2, (Yayımlanma Yeri ve Tarihi Yok).
- İhsan Birinci, “**İpsiz Recep Çetesî**”, Hayat Tarih Mecmuası, Yıl: 2, Cilt: 2, Sayı: 10, 1 Kasım 1966
- İhsan Birinci, “**Millî Mücadele İçin Kurulan Cemiyet ve Çeteler**”, Hayat Tarih Mecmuası, Yıl: 7, Cilt: 2, Sayı: 9, 1 Ekim 1971.
- İhsan Birinci, “**Millî Mücadele İçin Kurulan Cemiyet ve Çeteler–2**”, Hayat Tarih Mecmuası, Yıl: 7, Cilt: 2, Sayı: 10, 1 Kasım 1971.
- İhsan Birinci, “**Yahya Kaptan**”, Hayat Tarih Mecmuası, Yıl: 14, Cilt: 1, Sayı: 1, 1 Ocak 1978.
- İhsan Birinci, “**Yahya Kaptan–2**”, Hayat Tarih Mecmuası, Yıl: 14, Cilt: 1, Sayı: 2, 1 Şubat 1978.
- Mehmet Okur, “**Millî Mücadele Dönemi’nde Fener Rum Patrikhanesinin ve Metropolitlerin Pontus Rum Devleti Kurulmasına Yönelik Girişimleri**”, Atatürk Yolu Dergisi, Sayı: 29–30, Mayıs-Kasım 2002.
- Mucize, Ünlü, “**Mütareke Yıllarında İstanbul Merkezli Pontuşçu Faaliyetler**”, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt: 2004–2, Sayı: 9.
- Rahmi, Çiçek, “**Millî Mücadele’de Ermeni-Rum-Yunan İttifakı’nın Anadolu Basınındaki Yankıları**”, Atatürk Yolu Dergisi, Yıl: 3, Cilt: 2, Sayı: 6, Kasım 1990.
- Şevket Rado, “**Birinci Umumî Harpte ve Mütareke Günlerinde İstanbul**”, Hayat Tarih Mecmuası, Yıl: 7, Cilt: 1, Sayı: 2, 1 Mart 1971.

Tezler

- Çam, Yusuf, **Millî Mücadele’de İzmit Sancağı**, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ank–1991.
- Hülagu, Orhan, **Millî Mücadele Dönemi’nde Bursa ve Havalisi (1918–1922)**, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İst–1994.
- Özel, Turgut, **Kocaeli Yarımadası’nda Millî Mücadele ve Yahya Kaptan**, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bilim Dalı, İst–1996.
- Turan, Bünyamin, **İzmit Livası’nda Yunan Mezalimi (1920–1921)**, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya–1996.